

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

I. Trenkova mladost in prva vojaška služba.

Frančišek baron Trenk se je narodil 1. prosinca leta 1711. v Reggiju na Laškem. Njegov oče Frančišek se je bil izselil po obsedanju Dunaja l. 1683. iz Branibora, kjer so živeli njegovi predniki vsaj že 300 let ter gospodarili na svojih posestvih Šarlaku, Sakulaku in Majkenu.

V avstrijski vojski, kjer so ga sprejeli z veseljem, je postal kmalu polkovnik ter zapovednik v Levoči na Ogrskem. Ko so bili pregnani Turki iz Slavonije, je nakupil tukaj velika posestva prav po ceni ter se je tako vrstil med velikaše slavonske.

Kakor oče, tako je bil tudi sin pogumen vojak; to je pokazal v mnogih borbah za cesarja Karola VI. in cesarice Marije Terezije. Ne samo v turških bojih leta 1736. in 1739., nego še posebno v avstrijski nasledni vojni in v obeh sleških vojnah je pokazal Trenk toliko požrtvovalnosti in pogumnosti, da se moramo kar čuditi. Kot vodja pandurjev je bil strah sovražnikom; o tem so vedeli pripovedovati najprej Turki in Tatari, kesneje pa tudi Bavarci, Francozi in Prusi. Zvali so ga sploh »bič Bavarcev«, »strah Francozov« in »preganjalca Prusov«.

Na svet pa je prišel Frančišek tako slab, da ni nihče verjel, da bode šibko dete živelo. Toda skrbna nega, posebno kopanje v vinu ga je tako ojačilo, da se je začel lepo razvijati, na veliko radost roditeljem, posebno materi, ki ga je kesneje celo preveč milovala; prav to je veliko škodilo njegovemu značaju ter očetu provzročilo mnogo jada in skrbi.

Šele pol leta star, je bil že v smrtni nevarnosti. Pestunja ga je pustila v stolčku zraven peči ter odšla po poslu iz sobe. Mali baron je posegel za ognjem, se vanj zvrnil ter hudo opeknel; zgorel bi bil, da ni krik opozoril pestunje, ki je brzo prihitela na pomoč. Opekline so se sicer zacelile, ali vendar so se mu poznale celo življenje.

Starejši ko je bil, tem nemirnejši in živahnejši je postajal. Njegova neukročena čud se je vedno hujše razvijala v kljub očetovi strogosti. Vse je hotel videti in imeti; pred njim ni bilo nič varno, kar ni bilo čvrsto pribito in skrbno spravljeno. Šele štiri leta star, se je neopažen prikradel v očetovo sobo. Kako vesel je bil, ko je zapazil

po stenah polno sabelj in pušk. Slučajno je bil pustil oče na mizi nabit samokres. Frančišek ga zgrabi, zvedljivo ogleduje, pritisne petelina, in v tem trenutku se sproži orožje; svinčenka je odfrčala iz cevi, udarila ob strop ter odtod skočila nazaj njemu v stegno; vendar ga ni znatno ranila, le modra znamka, ki je pa tudi kmalu izginila, je bila nasledek prvega poskusa s strelnim orožjem.

Čim starejši, tem neukrotnejši je postajal mladi baron. S svojima bratoma, ki sta bila starejša od njega, je plenil in robil po bližnji okolici. Tako so napadli nekdanj z mečem v roki branjevke na trgu. Le-te so vse preplašene zbežale, mladi zmagovalci pa so si natlačili polne torbe sadja. Zdaj so se seveda vzdignile nad-nje branjevke, se grozile in jih psovale, ali med tem so bili mladi napadovalci tudi že pobegnili.

Stari baron je naposled izprevidel, da je treba neukrotnega dečka vedno nadzirati in brzdati; zategadelj ga je s seboj jemal tudi na potovanje. Tako je videl otok Sicilijo ter mesta Mesino, Palermo, Milako i. t. d. Ko je po sklenjenem sicilskem miru s svojim očetom potoval iz Palerme v Napolj, so se splašili v nekem klancu konji ter razbili skoraj ves voz, toda njemu in očetu se ni zgodilo nič hudega. Da se je voz le malo nagnil, bi se bili vsi strmoglavili v grozen prepad.

Iz Napolja so potovali Trenkovi čez Benetke, Kranjsko, Hrvaško in Slavonijo v Temešvar na Ogrsko. Odtod so se v kratkem času preselili v Petrovaradin.

Cesar Karol VI. se je bil ravno takrat potegnil za Benečane, katere so Turki napadli zato, ker so bili na svoje zemljišče nekoliko turških beguncev sprejeli. Damad Ali paša je zato nagovoril sultana Ahmeta III. na vojno proti cesarju. Sultan je privolil ter poslal 200.000 vojakov v boj. Karol je poveril zapovedništvo vse vojske glasovitemu princu Evgenu. Zgrabili so se dne 5. velikega srpana leta 1716. pri Petrovaradinu. Damad Ali paša je kmalu izprevidel, da je vse izgubljeno; zato se je zaletel v sredino cesarske vojske ter padel, z njim vred 15 drugih višjih zapovednikov ter čez 30.000 vojakov. V tej bitki je zadobil Frančiškov oče dve rani. Trdi se, da je bil sin priča te očetove hrabrosti, in prav to je nanj silno vplivalo ter izpodbadalo njega samega na poznejša slavna podjetja.

Ne dolgo potem se je zopet začel boj v Siciliji. Filip V., kralj španski, ni hotel priznati mira badenskega (l. 1714.), ker po njem ni bil dobil nobene poprejšnjih španskih dežel; žal mu je bilo posebno za Sicilijo. Filipa je nagovarjala na boj največ njegova soproga Eli-

zabeta Parmaska po ministru Alberoniju. Kralju se je zdel ravno zdaj prav ugoden čas, da otme cesarju Sicilijo. Toda hudo se je opekел, kajti proti njemu so se zedinili s cesarjem Angleška, Francoska in Holandija. Filip V. je moral odstopiti cesarju Sicilijo, on pa je dobil kraljeviča španskega Toskano, Parmo in Piacenco.

Tudi v tej vojni, ki pa ni dolgo trajala, je moral Franciškov oče sodelovati. Hotel je tedaj mladega sina, ki je bil komaj malo od koz okreval, zapustiti doma v Temešvaru. Toda Francišek mu ni dal miru, proseč ga, naj ga vzame s seboj, in oče, če tudi nerad, je na posled vendar privolil. — Med potjo pa se je Francišek skoraj utopil, ko je hotel nekod pod ledom loviti ribe; njegov starejši brat ga je rešil iz smrtne nevarnosti. — Ko so potovali čez morje, se jim je ladja dvakrat razbila, a obakrat so se rešili. — V bitki pri Milaki je bil Franciškov oče ranjen v nogo ter se je moral dalje časa lečiti, Francišek ga ves čas ni zapustil, nego ga je razveseljeval s svojo zgovornostjo.

Po dokončani sicilski vojni je nagovarjala stara baronovka svojega soproga, da se odreče nemirnega vojaškega življenja ter ga zameni z mirnim domačim. Toda to se ni moglo zgoditi, ker je bila Trenku izročena ravno takrat uprava mesta Mesine. Vendar je odšel kmalu potem na Dunaj.

Svojo deco je izročil v Šopronju, četudi so bila odgojena v luteranski veri, na daljnje nauke jezuitom. — Na Dunaju je poprosil Trenk, da ga rešijo službe na Laškem ter ga namestijo kje bliže. Ker so starega Trenka čislali in cenili radi vojaških sposobnosti, so ga postavili za zapovednika trdnjave v Brodu na Savi. —

Mladi Francišek je bil jako nadarjen ter je izvrstno napredoval i v vajah z orožjem i v učenju tujih jezikov, katerih je na zadnje govoril sedem, med drugimi tudi hrvaški. Radi izvrstnega napredka pa je imel med svojimi sodrugi mnogo zavidljivcev. Celo njegova brata sta ga radi tega črtila. — Nekega dne so se pri vajah sporekli; Francišek se je tako razsrdil, da je ranil svojega starejšega brata v rame. Oče je zvedel o tej nezgodi šele tedaj, ko se je bila že rana zacelila ter sta se bila tudi že oba brata pomirila.

Že zaradi tega dogodka so hoteli jezuiti odsloviti Franciška iz zavoda, vendar so ga na očetovo prošnjo to pot še pridržali. Ko je pa Francišek na sv. Rešnjega telesa dan udaril svojega sodruga, ki ga je porinil pri pročenju iz reda, z debelo svečo po glavi ter tako povzročil velik nered v cerkvi, mu ni bilo nič več obstanka v zavodu. Že drugi dan je odšel z bratoma k očetu v Brod. Tukaj so prebili

vsi trije počitnice; jeseni pa jih je odpravil oče zopet k jezuitom v bližnjo Požego, da dokončajo potrebne nauke.

Ko so se vračali leta 1725. sinovi k očetu na počitnice, se je ponesrečil pri nagli vožnji najstarejši brat. Ta nesreča je povzročila v Trenkovi rodovini veliko žalost. Babica, rojena grofica Vitova, jim je umrla čez šest tednov potem, mati pa čez leto dni.

Mlajša dva sinova sta nadaljevala odslej svoje nauke doma, ker nista hotela nič več v jezuitski zavod v Požego. Frančišek se je vrh tega bavil jako rad z lovom ter se je pri tem večkrat tvegalo svojega življenja; smelo se je spuščal v čolnu po deroči Savi za divjimi racami, ali pa taval za zverino po gostih prašumah okoli Broda. Nekega dne je ranil v preveliki gorečnosti na lovu svojega brata. Rana sicer ni bila nevarna, vendar ga je oče radi te neprevidnosti kaznil.

Najhuje pa mu je bilo, ko je odpravil oče starejšega sina od doma. Sprejeli so ga bili v polk Valisov za zastavnika. Zdaj pa tudi Frančišek ni miroval, dokler mu ni oče preskrbel pripravnega mesta pri vojaki. To se je kmalu zgodilo. Stari Trenk je namreč izposloval pri svojem prijatelju Nikolaju Palfiju, da je le-ta sprejel Frančiška leta 1727. v svoj polk. Tako je postal Frančišek v šestnajstem letu na svojo željo vojak.

Ko je dobil mladi Trenk orožje v roke, je postal še posebno objesten. Dvoboj je sledil za dvobojem in mnogokatero kaznen je pretrpel radi te svoje razposajenosti. Zraven tega je tudi strastno igral na velike vsote ter se pri tem večkrat hudo spoprijel s svojimi soigralci, kadar mu ni šlo po sreči. Seveda so sledile radi tega vojaške kazni, ki so bile prav stroge, a niso ga mogle izpokoriti.

Oče njegov je za vse to dobro vedel ter ga je poklical leta 1731. na svoja posestva v Pleternici in Pakracu. Obe graščini je bil kupil stari Trenk že leta 1723. za svojega drugega sina. Toda umrl mu je bil tudi ta na Dunaju, kjer je bil pobočnik pri tamošnjem polku. Stari baron je želel, da pridobi vsaj najmlajšega, sedaj edinega sina za mirno življenje in gospodarstvo; saj ni imel nikomur drugemu zapustiti svojih velikih posestev. — Frančišku se je bilo težko odločiti, vendar pa se je naposled vdal želji skrbnega očeta, ki je bil zanj tudi že nevesto našel. In zares se je še isto leto oženil v Petrovaradinu, a odtod se je preselil na graščino Brestovac blizu Požege, kjer je mislil mirno živeti. Leta 1732. se je dal vmestiti za vlastelina v Brestovcu in Pleternici.

Stari baron se je že veselil z nado, da se njegov sin zdaj zares umiri; toda hudo se je prevaril. Ko je odšel oče za zapovednika v

Levočo na Ogerskem, je bil Francišek prepuščen zopet sam sebi ter se je oblastno ponašal na svojih posestvih. Radi nasilstva proti javnim oblastim je bil celo zaprt, in le grofu Khewenhüllerju se je imel zahvaliti, da ni v temnici umrl vsled hude bolezni, katera ga je bila spopadla v zaporu. Radi tega se mu je življenje v Slavoniji pristudilo; zapustil jo je ter šel k očetu v Levočo.

Toda tudi tukaj je ostal Francišek stari nemirnež in prepirljivec, in oče ga je odpravil leta 1736. zopet v Brestovec z nado, da se morda vendarle umiri pri svoji rodovini. Toda Franciška ni mogla doma zadržati niti rodovina. Nemirni duh njegov ga je gnal na vratolomna podjetja, in takih se je bilo največ nadejati pri vojski.

Francišku se je kmalu ponudila taka prilika. Turki so napovedali leta 1736. Rusom vojno. Cesar Karol VI. je kot zaveznik ruske cesarice Ane najprej posredoval ter hotel pomiriti oba protivnika; toda to se mu ni posrečilo. Zdaj se je vzdignil tudi on ter postavil meseca malega srpana leta 1737. pri Belem gradu 120.000 vojakov na bojišče. Zapovednika tej vojski sta bila vojvoda lotarinški in general Sekendorf.

Trenk je porabil to priliko ter se ponudil Sekendorfu, da zbere na svoje stroške četo pandurjev ter udari z njimi v Bosno, češ, da gotovo to ne bode brez uspeha, ker so mu bosenski kristjani privrženi. Sekendorf mu je sprva dovolil nabor, kesneje pa je preklical svojo besedo na svet princa hildburghausenskega, ki je ravno takrat razgledoval vojsko ter je Trenka prav dobro poznal.

To je podjetnega Trenka silno razsrdilo, da je sklenil nemudoma zameniti ne samo ožje domovine svoje z drugo, marveč tudi državljanstvo. Da bi se pa preveč ne zameril, se je ponudil v službo ruski vladi. Ta namera se mu je posrečila v kratkem času. Nadejal pa se je Trenk, da doseže na Ruskem velikih časti, nekaj vzpričo svoje hrabrosti, še več pa radi tega, ker je bil daljnji sorodnik ruske cesarice Ane. Ta cesarica je bila namreč najprej omožena z vojvodo Ketlerjem kurlandskim, a Trenkova mati je bila tudi iz te rodovine.

Ravno takrat je po Ogrskem nabiral vojsko za svojo cesarico ruski polkovnik Kuming. Naš Francišek mu ni samo pomagal pri tem poslu, nego je celo uril v orožju nabrano vojsko. Zato mu je Kuming ponudil čast stotnika pri konjiki. Ravno tega je Trenk nestrpno čakal. Stari baron pa se je temu upiral, toda ko mu je sin obljubil, da se poboljša ter kmalu vrne, mu je dovolil sprejeti novo službo.

(Dalje prihodujič.)

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

(Dalje.)

2. Trenk na Ruskem.

Leta 1738. se je poslovil mladi Trenk od svoje soproge in dece, katerim je seveda obljubil, da jih kmalu zopet obišče. A nikdar več jih ni videl. Hitro zaporedoma so mu pomrli otroci in od žalosti kmalu za njimi tudi mati. Tako je bil zopet stari Trenk sam gospodar obsežnih posestev po Slavoniji, dočim se je sin vdal vojaškemu življenju v tuji državi.

S polkovnikom Kumingom in 300 konjiki je odrinil mladi Trenk v Rusijo preko zamrle Visle; tu se je skoraj ponesrečil pod ledom. Dne 28. malega travna je prispel s svojo četo že v Kijev. Odtod je pohitel črez Dneper v ruski tabor, kjer je bilo zbranih 150.000 vojakov.

Dne 20. velikega travna so se vzdignili proti turški trdnjavi Bender. Na potu se je Trenk razprl s polkovnikom Kumingom, kateremu je bil posodil 338 cekinov, ko sta potovala z Ogrskega, takisto z majorjem Novatom, in moral je večkrat sedeti pri profozu.

Ko je bila te zadeva poravnana, ga je poslal general Minich z naročili k upravitelju mesta Očakova, a odtod dalje v Astrahan.

Dočim se je Trenk mudil v teh krajih, se je utaboril Minich na Bugu. Na tem pohodu je napadlo rusko vojsko, ki je spremljevala prtljago, do 200.000 Tatarjev in Turkov. Vojska se je postavila v bojni red ter se tako dalje pomikala.

Naš Frančišek se je bil med tem povrnil k ruski vojski, toda bil je zopet pri profozu. Kar je začela Kumingova četa omahovati, bodi si od strahu, bodi si iz kakega drugega vzroka. To je opazil Trenk, in kot junak je skočil pred polk — kajti dobro je videl, da je zmaga zavisna od trenutka — ter zavpil: »Kdor je junak in ima pogum, za menoj!« Te besede so obodrinele kakih 200 junakov, ki so skočili za Trenkom kakor slepi. Tudi vsi drugi so se spustili za njimi, ne hoteč se osramotiti. Tako so zmagali Rusi mnogo večjo turško vojsko. Minich je seveda pohvalil Trenka pred vso vojsko ter mu obljubil, da se bode spomnil pri prvi priliki.

Po tej zmagi je prekoračila ruska vojska Bug ter se spustila skozi stepe proti Dnepru. Toda našemu Trenku ni bilo po volji služiti

pri taki vojski, kjer so nanj prežali mnogi njegovi protivniki. Zatorej je sklenil, da se čim preje vrne k svojemu 86 let staremu očetu.

Med tem je napadla sovražna vojska v drugič rusko prtljago, a je ni mogla oteti; kajti Rusi so se pogumno branili 24 ur neprenehoma, dokler jim nista prišla v pomoč dva nova polka. — Pri tej priliki je bil Trenk ranjen s sulico, ki mu je obtičala v prsih, dokler je ni potegnil sam iz rane. Besen ko ranjen ris se je vrgel na Tatarja, ki ga je hotel s to sulico ubiti, ter mu je glavo odsekal v divjem begu.

Ruska vojska se je morala kmalu po tem vendarle povrniti v svoj zimski tabor; kajti nastopilo je bilo hladno vreme, in bolezni so hudo gonobile vojake.

Sedaj je hotel Minich rešiti tudi pravdo Trenkovo, katero je imel s Kumingom in Novatom. Oba častnika sta tožila Trenka, češ, da se hvalisa, da je v rodu s cesarico Ano. In četudi Trenk ni nič neresničnega trdil, kakor nam je znano, so ga vendar obsodili radi tega bahanja na prognanstvo v Sibirijo. Toda njegovi sovražniki vendar niso uspeli s to obtožbo; kajti general Minich je izpremenil ono strogo kazen v večtedenski zapor. — Predno so ga izpustili, je obljubil, da prinese v tabor tri turške glave, ali pa da mora slavno pasti na bojišču. Bil je mož beseda, kajti še tisti dan je prinesel v tabor tri turške glave, katere je imel privezane na sedlu. —

Med tem je bila minila zima. Ruska vojska, ki je štela 160.000 mož, se je vzdignila 10. velikega travna l. 1739. iz tabora ter se obrnila proti poljski Ukrajini. Trenkov polk je bil nastanjen v Njemrovi. Dosedaj se je ponašal Trenk mirno; tukaj pa se je sprl s svojim polkovnikom radi dopusta. Ker sta bila oba protivnika nagla, sta se kar zgrabila; vendar je bil Trenk močnejši ter je polkovnika tako zdelal, da je moral nekoliko dni ležati. Dobro je bilo za oba dva, da Minich ni nič zvedel o tem prepiru; kajti oba bi bila radi tega hudo kaznovana.

Ruska vojska je kmalu potem udarila na turško trdnjavo Hočim blizu Kamenca. Tukaj je bil Trenk ranjen. Svinčenka pa mu je ostala v prsih do konca življenja, ker mu je zdravniki niso mogli potegniti iz telesa. General Minich je po dokončani bitki obiskal ranjence. Med drugimi je vprašal tudi Trenka, ali je njegova rana nevarna. Trenk mu je odgovoril, da ni nobene nevarnosti, in da se nadeja, da bode mogel že drugi dan zopet naskakovati trdnjavo. In tako je tudi bilo, Rusi so osvojili trdnjavo, in Trenk je postal osem dni potem major

pri polku grofa Orlova; ob enem mu je bilo sporočeno, da doseže kmalu še večjo čast, če se bode ponašal mirno in pošteno.

Od Hočima se je spustila ruska vojska čez Prut do Jaša, od koder se je zaletavala za plenom do Tokšana in Bukurešta. Kar se iznenada začuje glas, da je Karol VI. sklenil dne 18. kimovca (1739) mir v Belem gradu. Radi tega se je morala zdaj tudi ruska vojska vrniti. Cesarica Ana se je kmalu potem pogodila s Turki v Jašu.

Še med pohodom se je sprl Trenk s svojim polkovnikom Majerjem. Ker je bil le-ta prav točen in vesten vojak, se seveda ni mogel razumeti s Trenkom, ki je bil ravno nasprotne čudi. Polkovnik ga je karal že zaradi tega, ker mu ni o pravem času donašal vsakdanjih vojaških poročil. Trenka pa je jezilo to očitjanje; še huje pa mu je bilo, ko ga je začel polkovnik zmerjati vpričo njegove čete, češ, da je ni dobro izuril. Trenk se izgovarja na razne načine, ali to je polkovnika toliko razsrdilo, da ga je zgrabil za prsi. Trenk ga poprosi, naj z njim govori z jezikom, ne pa z roko. To pa polkovnika le še bolj razjari ter mahne s palico po njem. Trenk ujame palico ter da polkovniku vpričo vse vojske hudo zaušnico. Zdaj potegneta oba sablji, in potolkla bi se bila do smrti, da ju niso zadržali bližnji častniki. Polkovnik, ki je bil sam provzročil ves prepir, je sporočil vse generalu Minichu, le-ta pa je izročil vso to stvar grofu Rumjancovu. Trenka so uklenili na mestu ter ga odpeljali v temnico.

Med zaporom mu je bil pokraden ves denar razen 200 cekinov in dveh konj. V temnici je tudi hudo zbolel. Bil je že tako zdvojen, da ni hotel niti jesti, niti piti, samo da bi ga smrt tem preje rešila teh muk. Toda ni mu bila še usojena zadnja ura.

Nekega dne ga obišče v temnici polkovnik Osten, po rodu Prus, ter mu prinese neko pismo in pa tudi žalostni glas, da so ga obsodili na smrt; zdaj da je skrajnji čas, da se reši. Polkovnik mu razjasni, da se je odločilo nekoliko njegovih prijateljev, da ga rešijo iz temnice ter spremijo do avstrijske meje. Toda Trenka je toliko razburila ta žalostna vest, da je začel glasno psovati ne samo Rumjancova, nego tudi rusko vlado. Polkovnik Osten je radi tega hitro pobegnil, samo da mu ne bi bilo treba kesneje svedočiti radi teh psovk. Trenk je bil tako razjarjen, da se je onesvestil in na tla zgrudil.

Ko se je zdramil, je odprl pismo, ki mu ga je bil poslal stari njegov oče. Naznanil mu je le-ta, da mu je umrla žena in vsi štirje otroci. Ta vest ga je tako genila, da si je zdaj zaželel prijatelja Ostna, da ga reši iz temnice. Toda bilo je že prepozno.

Mesto prijatelja je prišel 10. prosinca leta 1740. pobočnik generala Stockmana s štirimi grenadirji; ti so ga odpeljali bosega na dvorišče. Tukaj so mu prebrali obsodbo. Trenk je bil vsled bolezní in žalosti toliko oslabeled, da se je zgrudil. Tedaj so ga vojaki vzdignili in privezali na steber. Potem se je razvrstilo pred njim dvanajst grenadirjev, ki so ga imeli ustreliti vpričo cele vojske.

Ondaj pa se je Trenk iznenada zopet osvestil ter se pozval na vrhovno sodišče; toda prisotniki ga niso uslišali, nego mu pripeli na prsi veliko, iz papirja izrezano srce, češ, da strelci lažje in bolje zadenejo. Taka je bila takrat navada na Ruskem.

Nato mu je hotel rabelj zavezati oči, a Trenk si jih ni pustil. »Kdo je tako krvoločen,« je zavpil, »da se drzne meni braniti, da odprto z nedolžnim srcem gledam v lice nemili smrti?«

Strelci so se nato pripravili, da sprožijo napete peteline; toda predno je zapovedujoči častnik izgovoril usodno besedico »ogenj«, je pridirjal na konju ves zasopljen častnik z belo zastavo ter izjavil, da je Trenk pomiloščen.

Vsi prijatelji Trenkovi so se razveselili te vesti, le njemu samemu se je zdela hujša šestmesečna rabota in pa večno progonstvo iz ruskega cesarstva, ki sta se mu naklonili namesto smrtne kazni. Rusijo bi bil že tako zapustil, toda rabota se mu je zdela nedostojna kazen glede na njegov stan. Zatorej ni bilo baš čudno, da je zahteval, naj izvrše prvo obsodbo. To se pa seveda zdaj ni moglo več zgoditi; Trenk je moral hočeš nočeš v kijevsko trdnjavo.

Ker je bil vedno mrzličen, ni mogel delati. Nato ga je poslal Minich v kaznilnico Peček, kjer je bilo več nego 400 kaznjencev. Tukaj je bil nadzornik Trenkov sorodnik, ljubimec generala Leontova. Sorodnik ga je osvobodil vsakega dela ter mu dal njegovi časti pristojno sobo. Tako je v tem zaporu živel precej ugodno in ne kot suženj.

V tem zaporu ga je večkrat posetil oni kapucinec, ki ga je bil spremil na morišče. Donašal mu je novice, katerih drugače ne bi bil mogel zvedeti. Tako mu je tudi nekoč sporočil, da je prispela v Kijev soproga generala Löwenthala. Tedaj ga je Trenk poprosil, naj gre k njej, da ji pove kot nekdanji prijateljici soproge Trenkove, kaj se je z njim zgodilo, pa naj jo prosi, da se potegne zanj na odločnem mestu.

To se je res kmalu zgodilo. Vzpričo posredovanja generalice Löwenthalove in grofice Rumjancove je osvobodil general Minich Trenka dne 3. svečana leta 1740. ravno na rojstni dan cesaričin. Po-

prej pa se je moral Trenk pismeno obvezati, da ne pride nikdar več na Rusko.

Trenk se je zahvalil Minichu še tisti dan za izkazano milost, a dne 8. svečana ga je spremil do ruskoavstrijske meje častnik z osmimi vojaki. Pri odhodu mu je izročil Minich izpričevalo, da je izpolnjeval vse vojaške dolžnosti prav točno, in da ni odpuščen iz vojske radi kakšnega prostega zločina. — Kmalu potem je izkusil tudi general Minich sam nestalnost človeške usode; kajti izgubil je na dvoru zaupanje, prišel v nemilost ter bil pregnan v Sibirijo.

(Dalje prihodnjič.)

L I S T E K.

Slovenske Matice petero knjig za l. 1896. nam je naposled došlo. Ker že deloma v tej številki, deloma pa pozneje priobčimo posebne ocene o Knezovi knjižnici Štrekljevih „Slovenskih narodnih pesmih“, Rutarjevem domovinoslovju, in Glaserjevi »Zgodovini slovenskega slovstva«, nam je tu izpregovoriti samo nekoliko besed o »Letopisu«. Poprej pa nam bodi dovoljeno, da se tudi mi dotaknemo vprašanja, zakaj se Matičinih udov število skoro nič ne množi in je v preteklem letu naraslo za celih 16 članov. Toda takoj od konca si usojamo izjaviti, da nas pri tem razgovoru ne bo vodila nikakršna zlovoljnost ali mržnja proti našemu najodličnejšemu ali pravzaprav edinemu literarnemu zavodu, nego z drugimi časopisi vred se zato drznemo baviti s tistim kočljivim vprašanjem, ker smo prepričani, da je to najvitalnejše vprašanje za Slov. Matico, in da treba o njem ugibati in razpravljati dotlej, dokler nam bo prilično primeren napredek onega društva porok, da je v pravem tiru; dotlej pa se ni ogniti razmišljevanju o načelih in podlagah, na katerih sloni ali naj bi slonela Matica. Res je, da se ravno pri takem načelnem razmatranju hitro zagreši kaka zamera; toda to nas ne sme plašiti, in ako si drug drugemu priznamo, da nas pri takih razgovorih ne vodi nič drugega, nego gorko rodoljubje in želja, da bi s svojimi nasveti po svoji moči utrdili Matici stališče — tedaj je že s početka otopljena ost vsaki zamerljivosti. —

Neki slovenski dnevnik je pri tej priliki poudaril, da je še vse premalo razvita Matičina agitacija. Tej misli treba vsekakor pritrditi; z razborito preosnovno poverjeništvu se da še mnogokaj doseči. Poleg vsega tega pa ni z vida pustiti pomisleka, ali ni sploh smer Matičinih publikacij kolikor toliko vzrok njeni nerazširjenosti.

Na občnem zboru Slovenske Matice dne 25. junija m. l. je izjavil predsednik nasproti težnjam, naj Matica odslej goji največ ali celo samo leposlovje, »da njega in odbor nikakor ni volja, da bi se dal tem sirenskimi glasom zapeljati iz pravega tira.« — Že tedaj, ko smo sporočili o tej izjavi (v lanjskem »Zvonu« na str. 511. in 512.),

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

(Dalje.)

3. Trenk v svoji domovini.

Meseca velikega travna istega leta je prispel Trenk v Levočo k svojemu staremu očetu, ki je že mislil, da ne bode nikdar več videl svojega sina. Toda le malo časa je ostal tukaj; naveličal se je namreč kmalu mirnega življenja. Zatorej je zapustil zopet očeta ter odšel v Slavonijo, kjer je kupil še dve grajščini: Pakrac in Nuštar.

Vsa ta velika posestva pa so bila silno zapuščena; kajti po vsej Slavoniji so takrat gospodarile razbojniške čete ter zabranjevale vsaki napredek. To so bili žalostni nasledki mnogoletnega turškega gospodstva, ki je izpremenilo to krasno, od Boga v vsakem pogledu blagoslovljeno zemljo v pravo razbojniško torišče. Tukaj se je razvilo tisto hajduštvo, ki je bilo s početka naperjeno le proti turškemu nasilstvu. Ko so pa iz Slavonije pregnali Turke, so napadali ti hajduki tudi domače prebivalce. Sčasoma ni bil varen nihče pred njimi, in hajduki so postali navadni razbojniki.

Nova vlada se je trudila na razne načine, da se to razbojništvo zatre vsaj nekoliko. Da se ubranijo tem razbojnikom, so se zbirali posestniki v obrambne čete, drugi pa so se družili z razbojniki samimi, da bi si le ohranili svojo lastnino. Zato se je večkrat zgodilo, da je poplenila kako posestvo katera druga četa, ker ni vedela, da je gospodar med hajduki.

Tako se Slavonija ni mogla opomoči do blagovitosti; kajti prenehala je bila vsaka trgovina, obrtnost se je zanemarjala, a prosveta se zatirala. Kamor koli je človek pogledal, ni videl nič drugega nego požgane in podrte vasi ter pokončana posestva. Polja so bila neobdelana, vinogradi zapuščeni, pota slaba in nevarna. Prebivalci so bili v vednem strahu in trepetu ter so obupovali v tem žalostnem položaju. Tako grozno je bila propadla ta dežela, katera je nekdanj tako cvetela, da so jo tujci celo nazivali Malo Laško.

Cesarska vlada se je trudila na razne načine, da zatre razbojništvo; toda vsa ta njena strogost ni nič pomagala. Poskusili so na drug način zaceliti to rano. Leta 1736. so poslali z Dunaja preisko-

valen odbor v Požego. Le-ta je razglasil za vso Slavonijo oproščenje vseh kazni ali amnestijo onim hajdukom, ki pridejo v Požego, položijo orožje ter prisežejo, da bodo v prihodnje živeli mirno in pošteno. V to svrho so poslali v šume frančiškana Pavunovića naznanjat razbojnikom ta razglas. Pavunoviću se je posrečilo, da je predobil več nego 50 razbojnikov. Takisto je pregovoril frančiškan iz samostana v Našicah 52 hajdukov, da so prisegli vernost, med njimi samega harambašo (vodjo), glasovitega Kostrešo, ki je kasneje lovil sam svoje razbojnike, in pa Čičo. Vsaki izmed spokorjencev je dobil podporo v denarjih, da je mogel pričeti gospodarstvo. — Tako so razbojstva za nekaj časa res prenehala, in cesarski odbor se je povrnil na Dunaj, misleč, da je zdaj Slavonija rešena te hude nadloge. Toda vsi so se hudo prevarili. Komaj so razbojniki zvedeli o odborovem odhodu, pa so se že zopet pokazali ter v kratkem poplavili vso Slavonijo. Poprejšnja nevarnost se je z nova pojavila po vsej deželi. —

Tako je bilo v Slavoniji, ko se je Trenk povrnil na svoja posestva. Njegovi podložniki so ga sprejeli z velikim veseljem ter mu potožili svojo bedo. On jim je pomagal, kjer in kolikor je le mogel; zato so pa Trenka tudi iskreno čislali in ljubili njegovi podložniki in še dandanes se ga spominjajo v Slavoniji ter pripovedujejo mnogo o njegovi dobrotljivosti in skrbljivosti proti podložnikom. Branil jih je tudi pogostoma razbojniških napadov. Prepira z razbojniki po navadi ni sam začel, toda vsaki napad je pogumno odbil. Radi tega je bil večkrat tožen in preganjan od svojih nasprotnikov. Posebno so ga mrzeli Nemci ter vedno prežali nanj.

Trenk se je poleg svojih navadnih opravil prav rad bavil z lovom ter prehodil večkrat svoje velikanske šume, po katerih so se klatili in skrivali razbojniki. Večkrat jih je napadel s svojimi pandurji, posebno one, ki so prihajali blizu Brestovca. Nekdaj jih je kar dvanajst ubil in devet ujel ter je tako očistil celo okolico za nekaj časa. Le trije so mu ubežali, med njimi tudi harambaša Vidak, ki je pobegnil čez Savo v Bosno. Trenk ga je poiskal na njegovem domu, a ko ga ni našel doma, je odpeljal njegovega očeta in mnogo blaga, katero je bil naplenil glasoviti hajduk po Slavoniji. Trenk se je bil že čez Savo prepeljal, ko se oglasi Vidak, rekoč: »Kdo si usoja s cesarske zemlje, iz hiše moje mi odpeljati očeta?« Trenk, ki je spoznal po glasu Vidaka, mu odgovori: »Ako želiš zvedeti, kdo je, pridi čez Savo!« Vidak odvrne, da nima orožja pri sebi, in da zato lahko Trenk pride na bosensko stran, zaklinjaje se, da se mu ne zgodi nič hudega. Neustrašeni Trenk se res prepelje čez Savo, zanašajoč se na svojo

vrlo sabljo, a ko pristopi k Vidaku, opazi, da ima le-ta dva samokresa za pasom. Tedaj stopi hitro tik razbojnika, da ta ne bi mogel upotrebiti orožja. Ko pa seže razbojnik po samokresu, mu ga izbije Trenk z levo roko, z desno pa ga sune s sabljo v prsi, da se kar mrtev zgrudi na zemljo. Trenk mu odseka glavo ter jo odnese za znak zmage. Očeta njegovega pa pusti potem domov čez Savo. — Radi tega čina je bil Trenk kasneje tožen pri sodnji v Oseku.

Nekega dne se je vračal Trenk ves utrujen z lova. Pri bližnjem logarju zasliši petje ter gre tjakaj, da bi videl, kaj to pomeni, in da se malo okrepča. Toda komaj sede k mizi, glej, že pristopita dva orjaška razbojnika. Trenk malo osupne. Ko to eden njiju opazi, nagovori Trenka tako-le: »Trenk, mi nismo storili nič hudega niti tebi, niti tvojim podložnikom, pa vendar nas tako hudo preganjaš. Pa vidi, da mi pošteno mislimo. Mogli bi te kar precej ubiti, toda ne; jej in pij z nama, a potem naj sablje odločijo.« Trenk je jedel in pil z njima, vendar pa ga je skrbelo, kaj bode, ako jih je zunaj kaj več. Snoval pa je načrt, kako naredi s temi in onimi. Nevidoma potegne iz pasa dva samokresa ter ustrelí pod mizo na oba hajduka, prevrne hitro mizo na-nja, skoči v vežo, kjer je stala naslonjena puška enega hajduka, jo zgrabi in ustrelí prvega napadnika. Drugi se spusti za Trenkom, ali tudi tega zadene smrtno s svojim samokresom.

Tako se je rešil iz nevarnosti ter mislil, da bode to njegovo junaško delo oblastim všeč. Toda grdo se je prevaril. Njegov največji sovražnik je bil vojaški sodnik Salzenhal v Oseku. Le-ta predobi generala Guadagnia ter ga pregovori, da Trenka ostro kaznuje, ker je proti vsakemu pravu ubil človeka v tujem cesarstvu. Že drugi dan dobi Trenk poziv, naj pride nemudoma v Osek, sicer se upotrebi sila.

Trenk sklene poiskati pravice na Dunaju, ker je bil prepričan, da mora biti za svoj čin pohvaljen, ne pa kaznovan. Toda ravno takrat se je jako težko prišlo čez deželno mejo, ker je po Slavoniji razgrajala huda kuga. Da ga ne bi sovražniki ujeli, se je umaknil v frančiškanski samostan v Veliko, dokler ne bi poskrbel njegov opravnik na Dunaju, da pride varno čez mejo. Med tem pa je bil že general zapovedal, da pograbijo Trenka v samostanu ter ga odpravijo s stražo v Osek.

Zdaj se ni dalo nič več čakati. Trenk vzame več tisoč goldinarjev, nekoliko konj in vernega pandurja, da ga je vodil po tajnih stezah tja do Karlovca; tu je dobil za denar potni list do Dunaja in je tudi srečno tja prispel.

Ko je to zvedel oseški vojaški sodnik, je javil vse dunajskemu vojaškemu svetu ter ga ob enem zaprosil, naj spazijo Trenka.

Ko pride Trenk 'na Dunaj, gre najprej k svojemu upravniku, toda redarstvena straža ga je že čakala pri vratih upravnikovega stanovanja. Trenk jo opazi, ona pa njega ne. Hitro se obrne in gre dalje. Kmalu ga doide upravnikov sluga, ki mu sporoči, da so vse njegove stvari dobro opravljene, vendar pa je za sedaj potrebno, da se skrije pred redarstvom. Nato je šel Trenk takoj v jezuviški samostan, a tam ga niso sprejeli, pač pa je našel pribežališče pri kapucinih.

Med tem je njegov upravnik s pomočjo svojih prijateljev izposloval pri dvoru, da mu je bilo dovoljeno na Dunaju živeti. Tudi vse svoje stvari je dobil Trenk.

Potem se je odpravil k princu Karolu Lotarinškemu ter mu razjasnil vse, kako je bilo v Slavoniji. Po posredovanju prinčevem je prišel Trenk tudi pred cesarico Marijo Terezijo, katera mu je obljubila pomoč in obrambo proti njegovim nasprotnikom. In zares so tedanji žalostni politični odnošaji v Avstriji rešili Trenka daljnega zasledovanja njegovih sovražnikov. —

(Dalje prihodnjič.)

Pesem.

Ptička zapevala
V zelenem boru,
Slušala deva jo
Na belem dvoru.

Kaj je povedala,
Kaj je zapela?
Da je tri ptičke že
Ljubčke imela.

»Ej, ej, ti ptičica,
Ptičica zala,
Ne-li, četrtega
Zdaj boš iskala?«

»Bodem iskala ga,
Bodem dobila,
Z njim, kakor z drugimi
Bodem storila.«

Slušala deva jo
In zardela,
Pesmico tako je
Tudi zapela.

Zvonoslav.

Francišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

4. Trenk v avstrijski vojaški službi. — Boji z Bavarci in Francozi.

(Dalje.)

nano je, v kako groznem položaju je bila Avstrija po smrti Karola VI. († 1740), ko se je proti njej vzdignila večina evropskih držav, prezirajoč pragmatično sankcijo, dasi so jo bile že davno pripoznale vse po mnogih žrtvah, ki jih je bil za-njo doprinesel cesar Karol navzlic nasprotnim nasvetom daljevidnega princa Evgenija. —

V tistih velikih stiskah je bila avstrijska država, ko se je Trenk predstavljal na cesarskem dvoru na Dunaju ter iskal pomoči proti svojim sovražnikom.

Brž ko je bil varen, je ponudil vojvodi Francišku — ki je bil od dne 21. listopada l. 1740. sovladar Marije Terezije — dobrovoljno pomočno četo, češ, da jo bode na svoje stroške zbral in vzdrževal. To ponudbo je sprejel vojvoda tem raje, ker mu je bila vernost in hrabrost hrvaškega naroda dobro znana. — Trenka je imenovala kmalu potem cesarica za majorja ter mu dovolila, da vodi svojo četo čisto samostalno in neodvisno od drugih zapovednikov.

Kdo je bil srečnejši in zadovoljnejši od Trenka; zdaj se mu vsaj ni bilo treba bati sovražnikov, ki so prežali še vedno nanj od vseh strani.

Kot samostalen poveljnik se je povrnil meseca sušca v Slavonijo. — Ker je bil med svojimi podložniki jako priljubljen, je zbral že v treh tednih 700 junakov pod zastavo svobode.

S to četo se je vzdignil z dovoljenjem zapovednika slavonskega grofa Khewenhüllerja najprej na razbojnike ter jih segnal v kot, kjer se izliva Orljava v Savo, in jih prisilil — več nego 300 jih je bilo — da so se predali in položili orožje. Tedaj šele se je mogla Slavonija odahnuti po stoipetdesetletnem turškem in štiriinpetdesetletnem razbojniškem jarmu. —

Trenk je zbral na ta način v treh tednih 1000 vojakov, ki so bili od detinstva navajeni prezirati smrt ter prenašati vse težave in neugodnosti v svojem življenju. Bojne težave, žeja in lakota — vse to jim je bila igrača. Ti ljudje so bili vsi lepo vzrasli, nobeden manjši od šest črevljev, koščati, hrabri, stanovitni in jaki.

Trenk pa je preskrbel svojim pandurjem¹⁾ tudi odlično nošnjo. Mesto klobuka so dobili za pokrivalo rdeče kapice ali pa, kakor turški janičarji, rdeče kapuce. Zatorej so jih kesneje zvali Francozi po teh kapucah rdeče kapucince. Glave so si strigli po turški navadi do golega. Njih oprsniki so bili rdeči, z dvema redoma gumbov. Vitko telo so si pasali kakor Turki s pasom, za katerim so imeli zataknjene po štiri samokrese in handžare. Mesto navadnih hlač so nosili široke modre bregese kakor Turki. S početka so nosili opanke, kesneje pa čevlje. Preko oprsnika so nosili navadne slavonske gunje. Kesneje jim je Trenk preskrbel rdeče plašče, zatorej so jih zvali Francozi in Nemci rdečeplaščarje. Razen že omenjenega orožja so imeli še dolgo puško, šarko zvano; za zastavo pa jim je bil konjski rep.

Tako so bili podobni turškim janičarjem po obleki, drugače pa so jih nadkriljevali v vsakem pogledu, posebno še v hrabrosti.

Vendar jim je še nekaj manjkalo, namreč turške godbe. Tudi to je uredil Trenk, kar je bilo tem bolj zanimivo, ker je dotlej ni imela nobena evropska vojska. Tako se je Trenkova četa pred vsemi drugimi prva odlikovala tudi z godbo. To so videli drugi lastniki polkov ter sčasoma vvedli vojaško godbo. Seveda so se kesneje te godbe v mnogem pogledu spopolnile, toda Trenk jo je vsekakor prvi vvedel v svoji vojski.

Ko je bil Trenk svojo četo tako opravil, jo je nekoliko dni uril v orožju in vojaškem hodu. Potem je dne 11. malega travnja l. 1741. odšel na Dunaj.

Le Trenku je bilo mogoče vzdržati z največjo strogostjo red in pokornost v četi, ki je bila sestavljena od tako razuzdanega ljudstva. Imel je sicer nekoliko častnikov, ki so ga podpirali v njegovem težavnem poslu, a najboljši pomagač mu je bil Gideon Ernest Laudon, ki se je pozneje kot vojvoda tako poslavil.

Ko je prišel Trenk s svojo četo na Dunaj, se je precej zglasil pri dvoru. Marija Terezija in vojvoda Frančišek Lotarinški sta prišla na vadišče pregledat to novo vojsko.

Pripoveduje se, da je pri tej priliki Trenk prevaril radovedne Dunajčane. Zapovedal je namreč pandurjem, o katerih se je na Dunaju govorilo marsikaj neverjetnega, naj se prikažejo radovedni množici kot šepavi, enooki, hromi pohabljeni i. t. d. Dunajčani so jih sprejeli z

¹⁾ Ime pandur dohaja od besede »banderium«. Tako se je zvala četa, katero je moral velikaš zbrati in vzdržati na svoje stroške, kadar koli ga je vladar zval na vojno proti sovražniku. Imeli so svojo zastavo (banderij). Nemci in drugi tujci trdijo, da je to ime od vasi Pandur, kakor se to bere še v najnovejših naučnih slovnikih, a to je neosnovano, kajti vasi tega imena ni niti na Hrvaškem, niti na Ogrskem.

grohotom, jih zasmehovali in grdili kot prave pokveke. Ali ko pride Trenk s cesarico in vojvodo Frančiškom na vadišče, preneha hitro ta gluma. Trenk jim zavpije: »Junaki, glejte našo cesarico!« Na ta glas se pandurji postavijo po koncu in v red ter, snemši z glave rdeče kapice, enoglasno zavpijejo: »Živela naša mati!« — Sedaj se radovedni Dunajčanje niso mogli načuditi krasoti Trenkovih ljudi.

Kmalu potem se je vzdignil Trenk s to svojo četo proti Prusom. Dne 15. velikega travnja se je zedinil pri Nisi z generalom Braunom. Od tukaj sta udarila oba proti Strelicu. Hodili so samo po noči, da jih sovražnik ne bi opazil.

Med potjo so zaplenili mnogo hrane in zajeli blizu Svidnice tudi dva trgovca, ki sta bila oba avstrijska podanika; razen druge robe sta imela tudi mnogo žganja. Ko pandurji žganje izpazijo, ju ubijejo in vse poplenijo. To se je zgodilo tako hitro, da ju Trenk ni mogel rešiti.

Zapovednik Neuberg ukaže zategadelj zapreti Trenka, zapovedništvo nad pandurji pa izroči nekemu Meucelu. Toda pandurji niso hoteli o novem zapovedniku nič slišati, ob enem so izjavili, da ostanejo na bojišču samo pod Trenkovim vodstvom. Vkljub vsem grožnjam in obetom se ni mogel Meucel vzdržati, nego so morali zapovedništvo izročiti zopet Trenku; kajti njegove čete so neobhodno potrebovali v vojski.

Sedaj udari Trenk s pandurji na trdnjavo Niso, napade Pruse, ki so prihiteli trdnjavi na pomoč, jim otme vso prtljago ter se povrne slavo-dobitno v tabor s tristo konji in petintridesetimi natovorjenimi vozovi.

Trenk in njegovi pandurji pa vendar niso dobili niti od glavnega zapovednika, niti z Dunaja za to hrabro delo nobene pohvale, niti priznanja. To jih je tako uzlovoljilo, da so sklenili, da se povrnejo v domovino, in to so nekateri zares storili. Le Trenkovi zgovornosti se je posrečilo, da jih je zopet pridobil za-se, in da so ostali še dalje v njegovi službi.

Kriv pa je bil one nehvaležnosti največ general Neuberg, ki ni mogel trpeti Trenka ter mu je očital, češ, da je nesposoben za vsako vojaško podjetje. Drugače pa so sodili o njem vojaški zvedenci ter ga vsi jako cenili radi njegovih zmožnosti. Ravno takrat je dobil tudi pohvalno izpričevalo od ruskega generala Minicha, kar je še posebno jezilo generala Neubergera.

Med tem je dobil Trenk zapoved od generala Khewenhüllerja, naj krene s svojo četo na bavarsko mejo, ker so se bili sovražniki že približali Avstriji. Na reki Anizi je samo 300 pandurjev zabranilo prelaz 1600 Francozom. Trenkove pandurje so rabili tudi za vohune, in le-ti so se izvrstno ponašali.

Kmalu potem ukaže glavni zapovednik Trenku, naj osvoji mesto Steyer, katero je bil zasedel bavarski general Minuzzi s 3000 pešci in 300 konjiki. Trenk pride dne 30. grudna leta 1741. ob dveh po polnoči pred mesto. Sovražnik je pil pripravljen in ga sprejme s takim ognjem, da Trenk ni mogel trdnjave precej napasti. Ko preneha streljanje za nekaj časa, pripravi Trenk svojo četo za napad, ki mu pa ni uspel, čeprav je ujel pri tem mnogo sovražnikov.

Od tukaj ga pošlje Khewenhüller, da zasede na severnem Štajerskem najvažnejše prelaze, namreč Spital, Klaus in Windischgarsten. Klaus je pridobil Trenk z zvijačo. Sporoči namreč zapovedniku v trdnjavi, da je bila dan poprej bavarsko-francoska vojska popolnoma premagana; ustrelili samo eden iz trdnjave na-nje, sesekajo pandurji vso posadko; če se pa predado, jih izpusti vse iz trdnjave. Zapovednik se da preslepiti. Ko sta to zvedeli ostali dve posadki, sta se predali brez vsake borbe. Tako je pridobil Trenk z lokavostjo tri važna mesta ter ujel 12 častnikov, 664 vojakov, 118 možnarjev in 3 tope.

To delo ga je proslavilo tako, da so ga začeli čislati tudi njegovi dosedanji protivniki kot umnega vojskovodjo. Kjer je bilo treba izvesti kaj težavnega, tja so postavili Trenka, in on je izvršil s svojimi pandurji neverjetne stvari. Koliko je zaupal sam general Khewenhüller Trenkovi sposobnosti, to se je pokazalo v kratkem.

Dne 21. prosinca leta 1742. pride v tabor veliki vojvoda Frančišek Lotarinški ter odredi za dan 23. prosinca napad na mesto Linc. Po dolgem posvetovanju ponudi Trenkovim pandurjem in drugim neurejenim hrvaškim četam 300 cekinov, ako zažgo vsa predmestja. Ob 11. uri zvečer, potem, ko so bila predmestja zažgana, zasede Trenk Kapucinsko brdo ali Kalvarijo. Ko opazi francoski zapovednik Segur, da je mesto v plamenu, pohiti na pomoč; toda zaustavijo ga in potisnejo nazaj pandurji, ki so bili utaborjeni v nunskem samostanu. Opoludne jih napadejo francoski grenadirji, a pandurji jih hitro razprše ter osvoje mestni ostrog. Segur izprevidi, da ni zanj nobene rešitve; ponudi predajo, ki je bila sprejeta pod tem pogojem, da se zajeta posadka celo leto ne bode borila proti Mariji Tereziji.

Tako so zavzeli naši Linc dne 24. prosinca. Francozov je pri tem padlo precej, pandurjev le 6, in nekaj jih je bilo ranjenih, med njimi sam Trenk na levem licu. — Ravno na dan osvojitve Linca je bil izvoljen bavarski izbornik Karol Albert v Frankfurtu za nemškega cesarja kot Karol VII.; a pod Lincem se ni streljalo njemu v čast, marveč so pokali topovi, preganjajoč njegove čete iz mesta.

(Dalje prihodnjič.)

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

4. Trenk v avstrijski vojaški službi. — Boji z Bavarci in Francozi.

(Dalje.)

Ve dva dni po osvojitvi Linca zapovedo Trenku, da krene na Bavarsko za generalom Bärenklauom. Imel je samo še 200 pandurjev ter je z njimi pohitel na saneh za generalom v Schärding, kjer je bil malo prej premagan bavarski general Dering. Odtod je udaril Trenk na Flading in proti reki Isari. Toda tukaj je počasi napredoval, kajti v tem kraju so bili vsi mostovi porušeni in sovražnik mnogo jačji od njegove čete. Zopet se je moral služiti z lokavostjo. Preoblečen kot menih pride v mesto nagovarjat meščane, naj hitro postavijo mostove črez reko; kajti če bodo pandurji prisiljeni plavat na to stran, bodo pokončali vse, kar najdejo. Ali dokler so se meščani posvetovali, priplavata dva pandurja črez reko, stopita v čoln, ki je bil pripet na mestni strani, poveslata nazaj ter se povrneta s 24 svojimi tovariši. Ko meščani to spazijo, zgrabijo za orožje; toda bilo je že prekasno — pandurji so jih premagali in mesto osvojili.

Trenk je ostal v tem kraju štiri dni, dokler je dogotavljal most in plenil po okolici, kar je bilo kaj vrednega. Nato mu je zapovedal general Bärenklau, da krene s svojo četo na Gornje Palatinsko, ukrotit tamošnje ohole Bavarce. To zapoved je izvršil hitro s svojimi pandurji in graničarji, katere mu je poslal na pomoč general sam. Najprej je osvojil Deggendorf, potem pa izterjal po vsem Palatinskem vojaško davščino.

Za nekaj dni je premagal zopet drugo bavarsko četo ter ji otel zastavo, katero je bila zvezla sama cesarica Marija Terezija. Straubinga pa vendar le ni mogel osvojiti, ker je imel samo 36 mož, pač pa je zaplenil 10 voz prtljage, s katero se je povrnil v tabor pri Landshutu v kljub jačjemu sovražniku.

Trenk se je nadejal, da ga glavni zapovednik pohvali radi njegove bojne spretnosti, pa se je hudo opeknel. Njegovi sovražniki so nanj neprenehoma prežali ter ga tožili tudi radi neznatnih prestopkov vojaškega reda. Kar so činile Trenkove čete, to so delale tudi druge; plenilo se je takrat v vojski sploh. Seveda so bili Trenkovi pandurji

najbolj znani radi tega, ker so bili povsod prvi pri plenu; saj so bili tudi povsod prvi na bojišču.

Tako so obdolžili Trenka, da je pustil popleniti hišo nekega trgovca, ki je po trditvi nekih prič psoval proti Avstriji. Ni mu pomagalo nobeno dokazovanje, plačati je moral trgovcu 800 gld. odškodnine; sicer mu ni bilo toliko žal denarja, pač pa je bilo neugodno, ker je izgubil milost zapovedujočega generala Khewenhüllerja.

Toda četudi so se Trenkovi sovražniki trudili, da ga prej ko prej uničijo, se jim vendar to zdaj še ni posrečilo; kajti Trenk se je trudil, da bi si zopet pridobil privrženost zapovedujočega generala.

Taka prilika se mu je kmalu ponudila. Prikazala se je zopet francoska vojska pod zapovedništvom generala Harcourta na bavarskem zemljišču. Proti njemu pošljejo Trenka v Reichenthal dne 16. sušca, a že dne 29. le-ta napade Francoze s svojo neznatno četo. — Polkovnik Merci je izprevidel, da se ne bode mogel držati, ter se je predal že dne 30. sušca. Trenk je zasegel v mestu množino soli, vredno več nego 300.000 gld. S to zmago se je Trenk zopet prikupil generalu Khewenhüllerju, ki mu je celo dovolil po sijajni zmagi pri Langgriesu nad bavarskimi strelci, da pobira paležino (kontribucijo) za celo vojsko.

Ta davek se je nemilosrdno iztirjaval, in ubraniti se ga ni mogel nihče. In baš pobiranje paležine so sovražniki Trenku najbolj očitali, češ, da je njegova vojska vršila ta posel preokrutno. Toda kakor Trenku bi se bilo godilo vsakemu zapovedniku; kajti z lepa se v takih časih ne dobi nič, vojska pa je vendarle morala biti preskrbljena s hrano. Ni tedaj upravičeno, da napadajo glede tega Trenka ter ga psujejo kot krvoločnega zapovednika, a četo njegovo kot razbojniško druhal. Tako je moral ravnati po zapovedi svojih glavarjev. —

V tem času pride Bavarcem 20.000 Francozov na pomoč. General Harcourt jih precej pošlje 4000 proti Monakovemu. Avstrijska posadka, vkupno do 2000 mož, zapusti mesto že 28. malega travna, ko zve, da se približujejo Francozi.

To Khewenhüllerju ni bilo po volji. General Bärenklau je moral nemudoma s 5000 vojaki proti Monakovemu, in njemu se je pridružil Trenk s 164 pandurji.

Naša vojska prispe pred Monakovo dne 6. velikega travna. Francozi so bili oddaljeni samo še tri milje. Meščani zapro mestna vrata ter naperijo na naše 36 topov. Ravno, takrat pa so bili vsi mostovi čez Izaro podrti. Bärenklau zapove narediti mostove prav zgodaj ter jih tudi dogotovi vkljub hudemu streljanju od sovražne

strani. Trenkovi pandurji planejo prvi črez reko, a za njimi druge neurejene hrvaške čete. Trenkovci predrejo v predmestje Löbel in tukaj pobijejo četo sovražnih strelcev, ki so naše dolgo zadrževali pri prelazu.

Odtod pohite do mestnih vrat; toda top počí, in na tleh leži osem mrtvih pandurjev; hitro se ognejo tegu mesta ter se utabore v neki hiši naproti knežjemu dvorcu. Tukaj opazi Trenk v zidu odprto lino in pa brv, ki je vodila črez nasipe. Na tem mestu bi mogli pandurji prodreti v mesto; toda Trenk jih ne pusti, boječ se, da bi začeli pleniti. Zategadelj sporoči vso to stvar generalu Bärenklauu. Le-ta res ni pustil pandurjev v mesto že zaradi tega, ker so se bili meščani predali. Trenk je pa kesneje vendarle šel v mesto ter se nastanil pri nekem bogatem trgovcu, ki mu je razen hrane in podvorbe obljubil na dan še 10 gld. nagrade, samo da ga ne oplenijo njegovi pandurji. — Trenkovci so ostali mesec dni v tej okolici.

General Khewenhüller sklene konec meseca rožnika napasti sovražnika z zedinjenimi silami; zato zapove, da se zbero vse čete pri Vilshofu.

Tukaj sta bila narejena črez Dunav dva mosta; na drugi strani je bilo do 20 000 sovražnikov, ki so se pomikali proti Niederalteichu. Trenk in Bärenklau pa sta se kmalu potem sprla radi hrane, katero so za vojsko oskrbovali pandurji. Le-te je hotel Bärenklau pri delitvi prikratiti, a Trenk se je pogumno uprl. Da ta prepir ne bi škodil napredovanju avstrijske vojske, je razdelil general Khewenhüller obe četi ter Trenka poslal proti češki meji, da osvoji trdnjavo Dizenstein, Grafenau in Bernstein.

Pri osvajanju Dizensteina pa je Trenk skoraj zaglavlil. Ko sovražnike premaga, se odpravi drugi dan s 24 častniki v trdnjavo, da jo sprejme v svojo oblast, nič sluteč, kaj ga čaka v njej. Ko predado strelci svoje orožje in vso prtljago, odpelje Trenka zapovednik v neko klet. Tukaj spazi Trenk vrata, ki so bila s slamo pokrita, pa vpraša, kam vodijo. Zapovednik odgovori, da je tamkaj temnica. Toda pri tem spazi Trenk na licu zapovednikovem neki nemir; zatorej je mislil, da najde morda zaprtega katerega svojih pandurjev; pristopi, odpre vrata ter vidi na tleh nekoliko sodčkov smodnika. Toda ko pristopi bliže z bakljo, se vžge smodnik in raznese klet. Trenka, ki je stal precej daleč, vrže na stran, a pri vsem tem se mu vname obleka in smodnik v dveh rogovih, ki ju je imel privezana okoli pasu. Vendar pa je bil pri vsej tej nesreči toliko zaveden, da je hitro odvezal patronjak, ki je bil poln patronov. Da ni tega storil, bi bil ostal takoj

mrtev na mestu. Pač pa se je hudo opekel, ker si je trgal sam obleko s sebe; kajti nihče se ni upal v tej zmešnjavi k njemu. Še-le dalje časa potem prihite zdravniki, ter odneso ranjence iz podrtin. Precej jih odpravijo v Pasovo.

V Pasovi je ležal Trenk deset dni v nezavesti. Zdravniki so že zdvojili, da ozdravi še kdaj. Tedaj pa se ponudi neka stara žena, da ga izleči z domačimi zdravili. Trenk na to privoli, in že čez 15 dni obišče, seveda še ves zavezan, generala Khewenhüllerja. Le-ta je kmalu po tem izposloval na cesarskem dvoru, da je bil Trenk za svoja junška dela imenovan za podpolkovnika; to mu je bila vsaj nekolika nagrada za njegovo hrabrost in trud.

Veliko veselje je nastalo v Trenkovi četi, ko se je zvedelo, da je njih zapovednik odlikovan od same cesarice. Komaj so že pričakovali, da jim priljubljeni vodja stopi na čelo, a to se je kmalu zgodilo.

Trenk ni še bil popolnoma ozdravel, pa se je že ponudil Khewenhüllerju za službo. Le-ta mu zapove osvojiti trdnjavo Weissenstein; to je hitro izvršil ter potem po zapovedi krenil na Gorenje Palatinsko in v grofijo Ham.

Zapovednik trdnjave hamske se je močno zanašal na svojo jako posadko. Toda Trenk je neprenehoma zahteval predajo. Zapovednik se je pa s Trenkovimi glasniki norčeval ter dal po enem glasniku Trenku sporočiti, da nima časa trdnjave predati, ker še ni obedoval.

»Dobro,« pravi Trenk, »jaz mu priskrbim v kratkem tako lepo godbo pri mizi, da mu bode prav dolgo šumela po ušesih.«

Zdajci skliče pandurje in druge čete na orožje, napade trdnjavo ter jo osvoji. Prebivalci zbeže iz trdnjave prek ozkih brvi. Toda Trenk jih veliko polovi.

Pandurji so se pri tem napadu res okrutno ponašali, a so imeli vzrok zato, ker so bili hamski meščani 6 pandurjem roke odsekali, jih po mestu vodili in ljudem kazali. — Eden del posadke pobegne čez nasip, Trenk jo ulovi ter prisili, da položi orožje.

Kar ustrelji iznenada neki zastavnik s samokresom na Trenka, vendar ga ne zadene, nego ubije konja pod njim. Trenk zajaha drugega konja ter se spusti za napadovalcem. Zdajci pa ga zaustavi drug častnik, da se je moral z njim biti, in tako uteče oni prvi. Trenk v svoji razjarjenosti napade protivnika ter ga s prvim udarcem zruši na tla. Za zastavnikom pošlje hitro 4 pandurje, sam pa se vrne k svojim.

Od ujete posadke jih je prestopilo k avstrijski vojski 400, drugi pa so bili poslani s polkovnikom Kiniglom v ogrska mesta, kjer so

morali tlako delati radi prekršene besede. Trenkovi so zaplenili 5 zastav, 11 topov in vso prtljago, ki je bila mnogo vredna; kajti semkaj so bili znosili prebivalci iz cele okolice vse svoje dragocenosti, češ, da jih lažje obranijo sovražnih rok.

Sovražniki so Trenku oponašali tudi osvojitve Hama, češ, da je ravnal s sovražniki nemilosrdno. Zakaj je Trenk tako ravnal, kakor bi bil tudi vsaki drugi zapovednik, je lahko vsakdo razpoznal iz dosedanjega pripovedovanja, niti ni najmanje potrebno, Trenka braniti takih neosnovanih napadov. Le radi zlate cerkvene posode, katero je odkupil Trenk od svojih pandurjev, so ga pokarali strogo ter se mu zagrozili z najvišjo nemilostjo, če se še kdaj zgodi kaj takega v njegovi četi. Pri preiskavi se je pa dokazalo, da so pandurji našli to zlato posodo pod sodčki za pivo v neki kleti, in da je niso oteli iz kake cerkve.

Na to se vzdigne Trenk po zapovedi na Češko. Ko pride v Jindrihov Gradec, zve, da se glavno načelništvo sovražne vojske nahaja prav v tem mestu. Sklene ga napasti ter pregnati iz tega kraja. In to se mu je tudi posrečilo brez vsakega boja; kajti sovražnik je pobegnil še pred Trenkovim dohodom na bavarsko mejo. —

Ko je nastopila zima, se je umaknila tudi njegova četa v zimovišče, in že 1. grudna so dobili pandurji dopust, in mnogi so se povrnili v svojo domovino.

Tudi Trenk sam se je napotil obiskat svojega starega očeta, ki ga je prav težko pričakoval že več časa. Ponosen na svoja junaška dela — ujel je bil namreč do 4500 vojakov, 72 častnikov, 8 zapovednikov ter zaplenil 10 zastav in 25 topov — je šel Trenk najprej na Dunaj. Toda tukaj se ni mogel dolgo muditi; kajti strogo mu je bilo zapovedano, da se odpoti nemudoma v Slavonijo, zadržati upor med tamošnjim prebivalstvom ter nabirat novo vojsko za prihodnjo spomlad.

Na potovanju pa je vendarle obiskal tudi svojega starega očeta v Levoči. Z nepopisljivim veseljem je sprejel zaslužni starček svojega sina, o katerem je mislil, da je že zdavnaj mrtev. Toda ko je Frančišek videl, da so očetu dnevi šteti — kajti lotila se ga je bila huda vodenica — se je bridko razjokal kakor dete, dasi je bil sicer tako trdega srca vojak. »Ne jokaj, dragi Frančišek,« mu pravi oče; »jaz sem dosta doživel, pa hvalim Boga, da te je poslal k meni še v pravem času, da mi ti sam zatisneš trudne oči.« Tudi to ni bilo usojeno Trenku, kajti mudilo se mu je po zapovedi v Slavonijo. — Že deset dni

kesneje je umrl stari Trenk, in sin ga je dal svečano pokopati v Levoči.

Pred smrtjo svojo je bil dal napisati stari Trenk oporoko po zastopnikih levoškega kapitlja. Podpisalo jo je sedem kanonikov; palatin grof Palfy jo je potrdil ter poslal na Dunaj bojnemu svetu. V tej oporoki je postavil stari Trenk svojega sina Frančiška za naslednika vsega svojega imetja; umre li Frančišek brez zakonitega potomca, potem naj pripade ves imetek sinu njegovega brata Friderika. Razen velikih vsot denarja je zapustil pokojni Trenk tri velike graščine: Brestovec, Pakrac in Pleternico. Vrhu tega je bil dokupil mladi Trenk, ko se je bil povrnil iz Rusije, Nuštar in Veliko. Od teh posestev je imel Trenk letnega dohodka 60.000 goldinarjev in je bil potemtakem najbogatejši vlastelin v Slavoniji. Njegovi podložniki so živeli v 150 vaseh.

(Dalje prihodnjič.)

Škof.

Povest. Spisal Premec.

Na trinogem svojem stolcu je sedeval v nizki in zaduhli, po smoli in starem in svežem usnju zoprno dišeči sobici dan za dnevom, od ranega jutra pa do poznega večera.

Predno je solnce zvedavo pogledalo skozi široke, nizko se klanjajoče veje starega oreha pred njegovim stanovališčem, je že čepel za štirivoglato, na nizkih, šepavih nogah stoječo mizico, opremljeno v genijalnem neredu s krivci, torilcem za smolo, debelim steklom, narezanim rjavim, črnim ter rdečkastim usnjem, gumbi, dreto, in kar je še takih črevljarskih potrebščin. A ko je bilo zašlo isto solnce že davno za »milost božjo«, je še stiskal kopita k ozkim svojim prsim in strgal in gladil in likal, da so ga skelele male sive oči od motno brlečih žarkov zakajene, k mizici pri-trjene leščerbe.

Zjutraj in zvečer mu je donašala žena skromno jedilce v delavnico; samo opoldne ga je poklicala v kuhinjo, kjer sta skupno sedla na nizko, kameneno ognjišče. Ona je pristavila okrogli stol, položila nanj rumeno, z rdečimi rožami pisano skledo, iz katere so sramežljivo gledali debeli turščični žganci. V zraven stoječi, s črno žico zvezani, trinogi, ob robu nekoliko okrušeni kozici se je kadila črna prežganka. In zajemala sta z lesenima žlicama zdaj v skledo, zdaj

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

4. Trenk v avstrijski vojaški službi. — Boji z Bavarci in Francozi.

(Dalje.)

o je prišel Trenk v Slavonijo, mu je izročil general Engelhofen 300 mož vojske; le-to je pomnožil Trenk še s 100 pandurji ter napadel ustaše, katerih je bilo do 4000.

Prebivalci okoli Virovitice, Požege, Pakraca, Pleternice, Podvonja, Cernika, Sirca in Subocke so se bili vzdignili proti svojim vlastelinom in proti upravi komonski ter so zahtevali, da jih zedinijo z varaždinsko krajino, kjer se plačuje manjši davek in opravlja manj tlake. Poslali so bili tudi svoje poslance na Dunaj, zahtevat zedinjenja s Krajino, toda opravili niso nič. Ko so se vrnil, so sklicali narodni zbor, proglasili sebe za stotnike, a po pisarjih svojih so izdali narodu pismo, da so rešeni vsakega davka.

Tedaj se je vzdignil na upornike Trenk s svojo četo, in njemu je prišla na pomoč tudi banova vojska. Pod vodstvom Teodora Milankovića je odločila velika skupščina, da se upre tej vojski. Sredi razprave pa je stopil med zbrani narod neki tuji potnik ter mu razložil, kolika nevarnost je za-nje, slabo izurjene in slabo oborožene, ako se spoprimejo z redovito vojsko. Ta opomin čisto neznanega človeka je zmešal mnoge, da so se razšli. — Milankovića so naposled ujeli v Slavoniji, kjer je upor napredoval, ter pogubili njega in njegove tovariše, a odsekane njih glave so nataknili na kolce po zidovju pakračke kule. — Kmalu potem je zadušil Trenk popolnoma ta upor.

Prelita kri hrvaških kmetov pa je vendar prinesla toliko koristi, da so se na Dunaju odločili izvesti red v Slavoniji ter zediniti županije virovitiško, sremsko in požeško s Hrvaško pod bansko oblast, a v Posavju so uredili Krajino. Tedanji ban Karol Bačan pa je poskusil Slavonijo urediti po načinu starih županij, toda predno je dokončal svoje delo, ga je poklicala cesarica na vojsko.

* * *

Ko je Trenk ukrotil upornike, je izvedel z novo nabranim slavonskim polkom, imenovanim »Trenkova pandurska četa«, na Bavarskem zopet mnogo junaških činov. Tako je otel Francozom most

črez Leh ter razpršil njih čete s svojimi pandurji na vse strani. Radi tega je povabil princ Karol Lotarinški Trenka in nekoliko odličnejših pandurjev k sebi na obed, kjer so morali na tanko povedati o tem znamenitem dogodku. Po dokončani pojedini je obljubil Trenk princu Karolu, da napade sovražnike še tisto noč v njih taboru. Princ mu je to dovolil. Francozi pa so se nočnega napada tako močno prestrašili, da so kar zbežali in vso prtljago pustili sovražniku v plen. Ko drugi dan pride Trenk v stan princa Karola, ga le-ta pohvali ter mu ob enem podeli naslov polkovnika. To je seveda Trenka še bolj osokolilo na nova junaška podjetja. —

Sovražniki so se zdaj razdelili, Bavarci so ostali na Bavarskem, Francozi pa so se vrnili črez Ren v Alzacijo. Trenku je bilo zapovedano, da udari za njimi; vojski pa je bilo ob enem strogo zabranjeno pleniti po sovražnikovi deželi. Pandurji so se držali točno te zapovedi, kajti noben slučaj nasilstva ni bil prijavljen.

Pri Freiburgu udarijo pandurji na Francoze, ki so bili utaborjeni na drugi strani Rena; hitro jih razpršijo ter jim otmo zastavo. Ko jo drugi dan prineso princu Karolu kot znak zmage, jim jo povrne le-ta rekoč: »Vi ste jo osvojili kot hrabri junaki; vredni ste, da se vije nad vami, ker ste jo posvetili z lastno krvjo«. Od zdaj so smeli zopet pleniti, kar seveda ni bilo všeč Francozom, ki so Hrvatom očitali, da ne razumejo nobenega načina poštenega življenja. Trenk jim je pa odgovoril, da njegovi pandurji niso Nemci, ki imajo navado, da hodijo denar zapravljat na Francosko; zato da je on pripeljal s seboj Hrvate, ki radi ščedijo, da prineso kaj domov svojim ženam in deci. — Francozi se jim niso mogli drugače osvetiti, nego da so jih zasmehljivo zvali rdeče kapucine, kar pa pandurje ni niti najmanje žalilo; narobe: ta priimek so izpreobrnili s svojimi hrabrimi čini v častno nazivalo. —

Radi uspešnega vojevanja je bilo potrebno, da udarijo avstrijske čete črez Ren na francosko zemljišče. To pa je bilo vrlo težavno podjetje, in izjalovili so se bili vsi dotedanji napor.

Naposled preda princ Karol zapovedništvo Trenku ter mu ukaže narediti most črez Ren. Česar niso mogli drugi, to je izvedel Trenk s svojo četo. Po hudi borbi so postavili Trenkovci most do otoka Grisa, ki ga je na drugi strani delila samo struga od Alzacije.

Dne 4. kimavca popoldne ob dveh se spusti naša vojska črez most na otok Gris. Trenk je hotel udariti za Francozi, toda moral je poprej utrditi omenjeni otok, kamor je poslal princ Karol tri bataljone za posadko. Da se omogoči prelaz v Alzacijo brez posebnih

težav in brez mnovega prelivanja krvi, pošlje princ Trenka v Bazel, da bi se dovolil vojski prelaz skozi njih kanton. Toda meščani tega ne dovolijo. Ker je bilo že kasno jeseni, sklene glavni zapovednik princ Karol, da se povrne z vojsko v svoj poprejšnji tabor. Dne 16. vinotoka zapove podreti omenjeni most, Breisach in Freiburg pa jako učvrsti ter oskrbi z večjo posadko.

Tudi Trenkovci so bili s početka nameščeni v Freiburgu, kesneje so jih odpravili v stari Breisach, in dasi je bilo to mesto precej razdejano, se je Trenk vendarle vzdržal v njem; Francozi si niso upali niti približati tej trdnjavi. Kesneje se je preselil z 1200 pandurji v Freiburg.

V početku leta 1744. meseca velikega travna se je vzdignila avstrijska vojska v petih oddelkih proti Renu, ker je glavni zapovednik sklenil udariti z vso silo čez to reko. — Trenk se je pridružil s svojimi pandurji četi generala Berlichengena, katera je štela 20.000 mož. Ustavili so se pri Freiburgu, kamor je prispel dne 19. velikega travna tudi glavni zapovednik princ Karol.

Zdaj so se začele priprave za prehod čez Ren. Po zapovedi princa Karola se je imel most postaviti pri mestu Šreku. Toda to je moralo ostati tajno; le general Nadažd in polkovnik Trenk sta znala za to. Zapovedniki francoski so mislili, da udarijo Avstrijci čez Ren na katerem drugem mestu, ker so delali Avstrijci priprave na mnogih drugih krajih, to pa le zato, da premotijo sovražnika, in res se jim je to vrlo posrečilo.

Princ Karol je odredil za prelaz čez Ren dan 1. malega srpana. Ta dan je povabil vse generale in poveljnike na večerjo. Po večerji dobi vsakdo zapečaten list, ki ga je smel pa šele po polnoči odpečatiti in prebrati. Trenk pa je odšel od večerje za celo uro prej, nego ostali gostje, in sicer tako, da ni nihče opazil razen edinega glavnega zapovednika. Od tukaj je pohitel Trenk k svojim pandurjem, jih nagovoril ob kratkem ter opomnil njih vojaških dolžnosti.

Potem jih vzame 1300 s seboj, posedejo hitro v čolne ter se v največji tišini prepeljejo čez Ren. Za njimi je prišlo tudi še 40 konjnikov, nekaj graničarjev z 8 topovi in precejšnje število tesarjev.

Brž ko stopi Trenk na drugi breg Rena, napade Francoze tako jadno, da le-ti zbeže v največjem neredu; uhiti pa tudi zapovednika in nekaj francoskih vojakov pobije. Vse to je izvršil Trenk v eni uri.

Precej za njim pride čez Ren Nadažd. Dokler se je namreč Trenk bil s Francozi, so napravile avstrijske čete most od ladij, in tako je mogel Nadažd priti Trenku s svojimi četami na pomoč. Ob

šestih zjutraj se je vzdignila že vsa vojska na prelaz, in popoldne je bil že večji nje del na francoskem zemljišču. Dne 2. malega srpana je prišel sam glavni zapovednik v Šrek, in tako so izvedli Avstrijci mnogo prej svojo osnovo, nego se je moglo sploh pričakovati.

Princ Karol je radi tega srečnega podjetja javno pohvalil polkovnika Trenka in generala Nadažda, kajti prvi je bil s svojimi pandurji razgnal Francoze, da je drugi mogel hitro most postaviti. — Francozi pa so se od tega časa bali pandurjev tako močno, da so vselej zbežali pred njimi ter kričali: »Bežite, deca, pandurji gredo«.

Na francoskem dvoru v Versaillesu so prenehale vsled tega dogodka vse zabave. Trenk pa je dobil že dne 26. malega srpana cesarsko odlikovanje: v glavnem taboru v Sulcu ga je namreč proglasil princ Karol za pravega polkovnika. —

Predno pa je prišlo na francoskem bojišču do velike odločilne bitke, je morala avstrijska vojska odriniti na drugo bojišče. Princ Karolu je bilo namreč sporočeno, da je 16.000 Prusov prodrlo skozi kladsko grofovino na Češko, in da se glavna četa, več nego 80.000 mož, približuje skozi Sasko in Lužico češkim zemljam. Tako je moralo tedaj prenehati slavodobitno vojevanje v Alzaciji, da bi se obvarovale sovražnikov same avstrijske pokrajine. Vrnitev čez Ren se je izvrstno izvršila, in Trenka je zadela častna naloga, da je branil prehod ter se pri tem poslu zopet tako junaško obnesel, da ga je glavni poveljnik v drugič pred celo vojsko pohvalil.

* * *

Proti Trenku, ki se je do zdaj tako srečno v vseh bitkah izognil smrtonosnemu orožju, se je skovala v tem času grda zarota, katere žrtev je skoraj postal, rešil se je prezgodnje smrti le po posebnem naključju. Neki častnik, katerega je bil Trenk hudo razžalil ter odpustil iz službe, je neprenehoma snoval, kako bi se Trenku osvetil. Našel je pomočnika in sicer nekega barona, s katerim se je bil Trenk pred nedavnim časom sprl. Z le-tema se združi še šest pandurjev, katere je bil dal Trenk prešibati radi nepokornosti.

V Rastadtu povabi Trenka nekdo pismeno v neko oglarnico; neustrašni mož se odzove vabilu, a takoj je moral skozi gosto šumo; tu sredi šume ga sreča star cigan in ga opozori na nevarnost, ki mu preti, rekoč: »Varuj se, ti imaš hude sovražnike. Bojim se, da padeš, in da solnce tvojega življenja žalostno zaide.« Trenk se tem besedam glasno nasmeje, kajti ón ni čisto nič verjel ciganovim čenčam. Vendar pa je kakor v šali vprašal cigana: »Tedaj povej, ti ciganski prorok,

če res poznaš tako dobro mojo prihodnjost, kaj se mi more zgoditi v oglarnici?» Cigan ga srpo pogleda in reče: »Česar ne slutiš, to najdeš!« Zaman je silil Trenk cigana, da se izjavi jasneje. Vendar vrže ciganu cekin za njegovo prorokovanje. Le-ta pa se zglesi iz gošče: »Želim ti srečo, katero boš kmalu potreboval!«

Ves zamišljen je jahal Trenk dalje ter si hotel iz glave izbiti besede ciganove, ker je vse take reči smatral za prazne vraže. Toda besede ciganove so mu vendar zvenele po ušesih, in začel je o njih razmišljati.

In cigan je imel prav; kajti on je bil priča vseh dogovorov onih hudobnežev, ki so sklenili Trenka izvabiti v ono oglarnico ter ga tukaj ubiti. V gošči pri oglarnici je slišal vse razgovore, potem pa se hitro umaknil po stezici, da ga ni nihče opazil.

Opozorjen po ciganu na nevarnost, je bil Trenk opreznější, da ga zares ne ujemo sovražniki v kakšno past, iz katere se ne bi mogel nič več rešiti. Sovražnikov pa je imel le preveč, ki so prežali nanj od vseh strani. Sklenil je tedaj tudi v tem slučaju prav oprezno ravnati; zategadelj je prišel na odločeno mesto ob času, ko so se ga najmanje nadejali. O polnoči se priplazi k oglarnici ter opazi pri ognju, ki je že dogoreval, barona in 6 pandurjev. Trenk je precej uvidel, da je prevarjen; kajti onega, kateri ga je imel tamkaj čakati, kakor je bilo v pismu sporočeno, ni bilo na odločenem mestu, pač pa sami ljudje, ki so ga hudo sovražili.

Častnik, glava zarote, zbeži ter se reši. Zdajci skoči Trenk v kočo ter zavpije: »Ha! zavratni morilci!«. V hipu napade pandurje ter odseka dvema glavi, ki odletita v bližnji ogenj. Baron ustrelj s samokresom na Trenka, toda ga ne zadene. Ostali štirje pandurji pokleknejo med tem pred Trenka ter ga prosijo milosti. Trenk jih usliši. »Jaz vam prizanesem,« pravi on, »ali izkopljite precej jamo, da pokopljemo tega-le zavratnega morilca in z njim tudi njegovo pregreho!«

S svojo krepko roko zgrabi barona ter mu zakriči, ko so pandurji jamo izkopalj: »Revišče in strahopetni izdajalec! Ti si me hotel umoriti s šesterimi pomagači; jaz sem pa prišel sam, da se osvetim tebi. V moji moči je zdaj, da te dam ubiti, a da se jaz ne ganem niti s prstom. Toda jaz hočem ravnati kakor se spodobi možu, ne pa kakor strahopetnežu, kakršen si ti. Postavi se k onemu drevesu; ti streljaš prvi. Ne zgreši, kajti drugače boš ti mrtev!«

Baron, ki je slutil svojo zadnjo uro ter se ves tresel, pomeri, sproži in zgreši. Zdajci ustrelj Trenk ter ga zadene ravno v srce.

Baron se zvrne v jamo, katero pandurji zaspo nemudoma. Trenk pa se spomni besed starega cigana, se zahvali Bogu ter pohiti s pandurji k vojski.

Ko se je vrnil, je ujel še komaj toliko časa, da je uredil svojo prtljago; kajti vojska se je bila že vzdignila iz taborišča pri Donauwörthu pod generalom Traunom, kateremu je bil izročil vodstvo princ Karol, ker je moral sam oditi na Dunaj. Skozi Gorenje Palatinsko je prišla avstrijska vojska na Češko dne 24. kimavca leta 1744.

(Dalje prihodnjič.)

Ženitna ponudba.

Spisal Premec.

I.

ilo je krasno pomladno jutro.

Po skrbno urejenem vrtu, ki se je širil poleg Graparjeve gostilnice v B*, in na katerem so rože prav bujno poganjale prve žametaste cvetove, sta se izprehajali dve mladenki, obe hčeri Graparjevi.

Starejša, Vikica, je bila videti nekam otožna. Z drobnimi svojimi prsti je utrgala semtertja duhteč cvet, pritisnila vsakega k prejšnjemu, pomešala med-nje kaj zelenega in povila vse s tankim svilenim koncem.

Tako narejeni pisani šopek je nekoliko časa ogledovala, se ozrla s svojimi globokimi, temnimi očmi v sestro Dragico, pa izpregovorila z nekako trudnim, poltihim glasom:

»Glej to cvetje! Kako je doslej veselo raslo, se pojilo z jutranjo roso in se naslajalo s solnčnimi žarki; bujno je uspevalo v svoji prostosti — a zdaj bode moralo kmalu poginiti v zaduhlem zraku moje sobe. Nekoliko dni še, pa je vrže roka človeška celo tja na smetišče!«

»Ah, moj Bog,« vzklikne Dragica, »kam bodeš zopet zašla s svojo sentimentalnostjo! Že ves ta čas, kar si nevesta, ti ne roji družega po glavi, kakor smrt. Cele dolge govore govoriš s svojimi cveticami, s ptiči, celo z mačkom in psom. In kar je najlepše, celo ubogega drevja ne pustiš v miru ter se meniš z razpokanimi debli naših jablan in jim tožiš nesrečo svojo.«

»In glej, prav táka usoda čaka mene,« nadaljuje Vikica, ne meneč se za karanje sestrično. »Ni še dolgo, kar sem rasla tudi jaz veselo

Ob vzglavju je stalo razpelo . . . Ob vsaki strani je brlela sveča.

In bleda luč je čudno, magiški vztrepetavala črez mrzlega bojevnika . . . se zibala z rumenkastim svitom črez njegovo upadlo, koščeno lice, črez sklenjene, trde roke — je skoro pošastno obsevala črno obleko . . . Svetli prameni so plali po sobi . . . obsevali tla, se odbijali od sten, od stropa . . . se izgubljali v zelenkasti boji zastorov na oknih . . .

— Zdravnik pa je stal s sklonjeno glavo, z resnim obrazom ob mrliču . . .

Oči je zamišljeno, z mehkim, žalobnim izrazom, ljubeče upiral v mrtvega prijatelja, kateremu je v življenju storil tako veliko krivico.

— »Počivaj v miru . . . Zaslužil si pokoj . . .« je mrmral tiho, s trepetajočimi ustnicami . . .

Sklonil se je.

Pritisnil je vroč poljub na mrzlo, voščeno čelo mrličevo . . .

Svetla solza je kanila na blede njega obraz.

Hitro se je obrnil v stran ter urno šel iz sobe . . .

Zunaj pa se je budil mladi dan, in novo življenje je začelo plati po ulicah . . .

(Konec prihodnjic.)

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

(Dalje.)

5. Trenk v boju s Prusi.

Ker je Marija Terezija na zapadu tako sijajno napredovala, da se je moral cesar Karol VII. po bitki pri Lompadni (1743) umakniti celo iz Bavarske, dedne svoje države, tedaj so jele te zmage skrbeti Friderika II., in vnovič je napadel Marijo Terezijo ter zasedel Češko. Tako je torej bila Marija Terezija, kakor smo že povedali, prisiljena, odzvati svojo vojsko od Rena ter jo poslati proti Prusom. Tako so morali tudi Trenkovi pandurji zapustiti Francosko ter se od tega časa biti s Prusi.

Na tem pohodu sta vodila prednje straže Trenk in Nadažd, in novograjski prelaz, ki je bil edini dobri pot na Češko in ga je varovala trdnjava Novi grad na bavarsko-češki meji, je hitro osvojil Trenk s svojo četo, in avstrijski vojski je bila odprta pot iz Bavarske.

Deželo češko je našla naša vojska v pruskih rokah. Združenih sovražnikov osnova je bila ta, da namreč Francozi avstrijsko vojsko preženo iz Bavarske na Češko, kjer naj bi jih Prusi dočakali in pokončali; potem pa bi udarili naravnost na Dunaj. Toda Francozi niso uspeli s svojim načrtom, in tako so morali Prusi vstati na Češkem, kjer so se umikali našim od mesta do mesta, dokler se niso naposled umaknili brez vsake večje bitke v Šlezijo.

Zapovedništvo nad vso vojsko je prevzel zopet princ Karol, a Trenkova četa se je proslavila tudi v teh bojih proti Prusom, jim otela več čeških mest, ujela njih posadke ter zaplenila mnogo zastav in različne prtljage.

Princ Karol je zategadelj novič javno pohvalil Trenka in njegovo četo vzpričo nenavadne hrabrosti; Trenku je celo dovolil, da sme svojo četo urediti po načinu drugih polkov. Toda Trenk se je zahvalil za to milost; saj je dobro vedel, da bi njegova četa na ta način izgubila mnogo svoje dosedanje nepremagljivosti naproti sovražnikom. Ob enem je sporočil Trenk glavnemu zapovedniku, da more še nekaj časa podpirati vladarico s svojimi sredstvi. —

Obe sovražni vojski sta se dne 22. vinotoka tako približali, da bi se bila morala dogoditi bitka. To je kralj Friderik II. tudi želel, toda vojvoda Karol je odločil drugače. Ravno o pravem času pride namreč Trenk v tabor h Karolu ter potrdi glas, da se mora pruska vojska v kratkem umakniti iz Češke v Šlezijo radi pomanjkanja hrane. To je bil tudi razlog, da se vojvoda Karol ni hotel s Prusi biti, ker je bil prepričan, da osvobodi Češko brez vsakega velikega poboja. Od zdaj se je pomikal sovražnik vedno bolj proti severju, a avstrijska vojska za njim. Trenkovci pa so po stari svoji navadi sovražnika neprenehoma vznemirjali, kjer se je le dalo.

Bilo je že sredi meseca novembra, in še vedno je mamil Friderik II. Avstrijce na bitko, katere pa oni niso hoteli sprejeti. Pruska vojska se je bila utaborila med Podjebradom in Kraljevim Gradcem, kjer je hotel Friderik II. tudi prezimovati, samo da bi mogel Avstrijcem zapreti pot čez Labo. Zato je jako učvrstil Novi Kolin in Pardubice. Toda avstrijska vojska je prešla pri Telšicah čez Labo.

Friderik II. je bil takrat s svojo gardo v Kolinu. Zvečer 18. listopada so zapodile prve Trenkove čete pruske straže v mesto. Vsa okolica je bila polna vojske. Kralj je stopil hitro v zvonik bližnje cerkve z daljnovidom v roki; videlo se mu je, da je bil silno vznemirjen. Kmalu zapove, da se čete iz prvega predmestja pomaknejo v

drugo, in da čakajo vse oborožene. Toda kmalu za tem se nebo stemni, in hudo začne deževati.

Okoli devete ure pride Trenk s svojo četo v mesto ter da zažgati nekoliko hiš. To je Pruse še huje vznemirilo. Niso znali, kam bi se obrnili; eni so odhajali, drugi pa dohajali ter tako provzročili še večjo zmešnjavo.

Med tem zapove Trenk rove okoli trdnjave zasuti, in tako so v mestu stoječe čete prišle do pasa v vodo. Da je mogel Trenk izvesti svojo nakano do kraja, bi bil kralj Friderik z vso svojo vojsko ujet ter tako storjen konec tej dolgotrajni in brezuspešni vojni.

Vendar se ni tako zgodilo; Trenk je bil v nogo tako hudo ranjen, da so ga morali z bojišča odnesti; ko so pandurji to opazili, so se prenehali boriti, in Friderik II. se je tako rešil sužnosti.

Trenka so odpravili v Znojmo na Moravsko, kjer se je zdravil; mesto njega je prevzel zapovedništvo nad pandurji podpolkovnik Dalne. — Marija Terezija je skrbela za Trenka ter mu poslala zdravnika z Dunaja, kajti rana je bila nevarna. Štiri mesece je moral ležati in ob berglah hoditi, dokler je ozdravel. S početka so mislili zdravniki, da je rana neozdravna, ter so sklenili, da se mora noga odrezati, ker je pretil prisad.

Ko je to Trenk zvedel, se je temu ukrepu uprl ter sklenil, da raje umre, nego da bode hromak. Poklical je zatorej svojega izpovednika, nekega kapucina, ter se z njim pripravljaj za smrt; tudi oporoko je sam napisal. Za glavnega dediča vsega svojega premoženja je postavil Marijo Terezijo; hotel se je na ta način pokazati zahvalnega, kajti večji del imetja si je bil pridobil v službi cesarski. Mestecu Hamu, ki so ga bili pandurji razdejali, je zapisal 12.000 goldinarjev; toliko so dobili tudi razni samostani za pobožne ustanove. Tudi se je spomnil svojih sorodnikov na Pruskem.

Mirno je pričakoval Trenk smrti; ali ona ni prišla, četudi mu niso odrezali noge. Prijavil se je namreč neki zdravnik iz Časlave, češ, da Trenka ozdravi, samo ako se podvrže mučni vračitvi. Trenk je ponudbo z veseljem sprejel, nadejajoč se, da bode mogel še kdaj nadaljevati vojaško življenje.

Zdravnik ga je začel zdraviti; zvrtil mu je luknje v bolno nogo, da bi na ta način z nekimi zdravili oživil mozeg. Neizmerne bolečine je prenašal Trenk potrpežljivo v sami nadi, da popolnoma ozdravi; toda moral je dolgo čakati.

Med tem časom prisiljene samote in brezdelnosti je pisal spomine iz svojega življenja, ki so se ohranili in so res polni zanimivih dogodkov.

V Znojmu ni hotel dolgo ostati, hrepenel je po Dunaju, kjer se je hotel predstaviti svoji cesarici. Četudi so mu svetovali zdravniki, da se mora čuvati, vendar se ni dal pregovoriti, nego se je kmalu odpeljal iz Znojma ter prispel na Dunaj 13. prosinca leta 1745.

Ko so Dunajčanje zvedeli, da pride Trenk v njih mesto, so ga dočakali z velikim veseljem na javnem trgu. — Že 17. prosinca ga je sprejela Marija Terezija na dvoru cesarskem. Ko je cesarica opazila, kako težavno se pomika ob berglah, je bila vidno ganjena; tolažila ga je ter pohvalila radi njegovih velikih vojnih zaslug. Ravno tako častno je bil sprejet pri princu Karolu, svojem glavnem zapovedniku.

Na Dunaju se je v kratkem času izlečil popolnoma; in o pravem času je ozdravel, kajti čakala so ga že nova vojaška podjetja. —

O hudi borbi v Kolinu se je izjavil Friderik II. svojim častnikom, kakor pripoveduje v svojih spominih Trenkov stric Friderik, ki je služil v pruski vojski, tako-le: »Trenk bi me bil lahko pokončal, da ga ni v tem trenutku zadela krogla ter ranila v nogo . . .«

Leta 1745. se je vojna nadaljevala, četudi je nje glavni začetnik Karol VII. umrl že dne 20. prosinca. Tem bolj se je trudil Friderik II., da prežene Avstrijce iz Šlezije, in v vseh vojnih podjetjih proti Prusom so se zopet vrlo odlikovali Trenkovi pandurji, bodisi na Šleskem, bodisi na Češkem; kajti potrebovali so jih sedaj tukaj, sedaj tam. Naposled so se Avstrijci odločili za bitko pri Zarovi na Češkem.

Glavnemu zapovedniku Karolu se je zdela prilika prav ugodna, ker je bila pruska vojska razdeljena ravno takrat na tri oddelke, a najslabejša četa je bila ravno na Češkem, dočim sta druga dva oddelka bila nameščena na Saskem in v Šleziji. Avstrijska vojska je štela 86.000 mož, pruska pa le 25.000; igra se je zdela princu Karolu že dobljena, in 30. kimavec je bil odločen za bitko. Friderik II. pa je zvedel za bojno osnovo Karolovo ter se je izvrstno utaboril.

Trenk in Nadažd sta bila postavljena z vojsko tako, da napadeta sovražnika za hrbtom, toda šele tedaj, ko se bi dalo znamenje za to. Ko pa sta opazila, da je prazen pruski tabor, sta ga popolnoma oplenila. — Pri tej priliki so osvojili Trenkovi pandurji Friderikov šator z blagajnico, dragocenostmi in pisarnico vred, potem prtljago princa pruskega in hesenskega, konje, orožje in mnogo raznih predmetov. — Trdi se, da je bila tačas zaplenjena tudi šahovnica Friderika II., katera je shranjena zdaj v zagrebškem arheološkem muzeju.

Kraljeva prtljaga in srebrnina je bila že natovorjena, in Trenk je bil vesel, da ni bilo treba gubiti časa z nalaganjem. — Frideriku II. in njegovemu spremstvu ni na ta način ostalo nič drugega, nego kar

so imeli na sebi in pri sebi. Ugrabili so Trenkovci tudi pisma, katera je pisal Friderik II. glavnemu zapovedniku Karolu, in po njih se je odkrila mnoga tajna. V blagajnici so našli 80.000 cekinov, a drugi plen so računali na dva milijona vrednosti v cekinih. Cesar niso mogli odnesti, so uničili, med ostalim 100 voz prtljage in smodnika. — Ujetih je bilo tudi 400 Prusov, med njimi največ odličnih dvorskih činovnikov.

Toda dokler sta Trenk in Nadažd plenila tabor, je premagal Friderik našo vojsko, katere je ostalo 19.000 mož na bojišču, preostali pa so se pomaknili nazaj proti Dunavu.

Vzrok te velike nesreče je bil Karolov pobočnik, ki je bil zašel ter prispel k Trenku in Nadaždu s poveljem, da udarita na Friderika, ko je bila bitka že izgubljena. — Razno govore poročevalci o tej bitki. Večji del dolže Trenkove pandurje, češ, da so oni mislili le na plen, ne pa na borbo. Da so Trenkovci zares hrepeneli za plenom pri vsaki priliki, to je sploh znano; toda pleniti so smeli vselej šele po zmagi, in kadar jim je dovolil Trenk. A tukaj je to storil prej, nego se je znalo za konec bitke. Računali so pa vsi seveda na gotovo zmago. Trenk sam v svojih spominih dolži pobočnika, češ, da je prispel prekasno z zapovedjo glede napada. To je poprej verjetno, če uvažimo Trenkov značaj, ki je gotovo bolj hrepenel za slavo, nego za plenom, in posebno še v tem slučaju, ko se je imel boriti s samo kraljevsko vojsko. To dokazuje tudi izpričevalo, katero je vročil o Trenku zapovednik Karol, ter ga prav jasno opravičuje takih napadov. Pa tudi prirojena čud Trenku ne bi bila dopustila, da bi bil z mirnim okom gledal, kako se drugi bijejo, zlasti ko bi bil vedel, da mu je ukazano po zapovedi višjih, naj se spusti v boj; saj nam je dobro znano iz dosedanjih dogodkov, da je on vršil natanko vse, kar se mu je zapovedalo.

Friderik II. je bil vrlo mnogo izgubil s tem, ker so mu pandurji oplenili tabor; vendar kaj je bila vsa ta izguba v primeri s tako sijajno zmago. Trdi se, da mu je bilo sporočeno, ko je bitka najhuje razsajala, kaj se je zgodilo z njegovim taborom, toda on je baje čisto hladno odgovoril: »Tem bolje, vsaj se imajo moji sovražniki s čim baviti; jaz tako ne bi rad, da bi me motili pri mojem glavnem poslu« ...

Tudi poslej so bili Prusi srečni v bojih proti Avstrijcem in Sasom, in po slavni zmagi starega generala Dessava blizu Draždan (15. grudna) je bil kmalu (25. grudna) sklenjen mir v Draždanih, po katerem je bila Frideriku zagotovljena Šlezija, on pa je za to priznal Frančiška I. za cesarja nemškega ter je Sasko povrnil kralju Avgustu III.

6. Trenkova pravda, obsodba in smrt.

Zdaj so nastopili za Trenka žalostni dnevi, Po končani vojni in sklenjenem miru je pohitel na Dunaj, da se tukaj odpočije ter pripravi za novo vojevanje v prihodnjem letu. Toda le malo časa je užival mir; kajti sovražniki so ga iz zavisti očrnili na dvoru, češ, da je bil v bitki pri Zoravi ujel Friderika II., toda ga zopet izpustil za nagrado celih treh milijonov goldinarjev. To pa je bila predrzna laž, kajti Friderik II. ni bil na dan bitke v svojem šatoru od polnoči, nego je jahal od šatora do šatora ter dajal svojim častnikom sam ustne zapovedi, in že ob petih zjutraj se je začela bitka, katero je ravnal kralj sam. Toda četudi je bilo vse to jasno ko beli dan, so vendar Trenkovi sovražniki upotrebili to laž, samo da ga ugonobe.

V svesti si svoje nedolžnosti in hoteč prehiteti svoje sovražnike, je Trenk sam napisal pojasnilo o tej stvari ter je predal cesarici. Poštenemu vojaku in vernemu častniku — pravi on — ki se je izpostavljal noč in dan skozi šest let za čast svoje premilostljive vladarice mnogim skrajnim nevarnostim z največjim veseljem, pač mora biti hudo pri srcu, ko vidi, da ga hočejo njegovi sovražniki s takim obrekovanjem popolnoma pokončati. On je trdno prepričan, da samo zato razmišljajo njegovi sovražniki, kako bi mu ugrabili čast in dobro ime, da bi po tem pod kako pretvezo razdelili med seboj njegovo premoženje. Ker je to izprevidel, zatorej najponižneje prosi premilostljivo vladarico, da ga varuje take nezgode, vzpričo katere bi moral prepustiti svojim sovražnikom svojo čast in premoženje. On je pripravljen, svoje častniško dostojanstvo ter vse svoje imetje bodisi že pod kakršnim koli imenom izročiti svoji vladarici, ki naj razpolaga z njim po svoji volji, samo da njemu izplačuje malo letno mirovino, da bode mogel v tuji zemlji pod tujim imenom, rešen svojih sovražnikov, preživeti zadnja leta svojega bednega življenja, neutešno razžaljen radi tega, ker so ga prisilili njegovi sovražniki, da za vselej zapusti slavno službo svoje vzvišene vladarice . . .

Ta prošnja Trenkova je vidno ganila Marijo Terezijo; saj je dobro znala za njegove velike zasluge, za katere ga je bila prav pogostoma odlikovala. V resnici je bil glavni povod tej tožbi grda sebičnost in pohlep za velikim imetkom Trenkovim. V ta namen so se poslužili ti sovražniki 23 častnikov, katere je bil odpustil Trenk iz svojega polka radi različnih prestopkov. Le-ti častniki so bili raztrobili tudi laž, da je Trenk izpustil pri Zoravi ujetega Friderika II. Vrhu tega so ga dolžili, da je ravnal prav okrutno ne samo v sovražnih deželah, nego tudi po avstrijskih, češ, da je tu pobiral veliko

vojaško odkupnino; tudi so trdili, da je oplenil cesarsko blagajnico, a po Bavarskem porobil samostane in cerkve ter si na ta način pridobil tako ogromno imetje. Ob enem so mu očitali, da je nečloveško ravnal s svojo četo ter samovoljno častnike odpuščal.

Da bi ložje uspeli s svojo tožbo, so ga celo obdolžili, da bi sčasoma utegnil biti nevaren sami cesarici, češ, da je poslal 30.000 zaplenjenih pušk v Slavonijo na svoja posestva; tako bi se ondu lahko, kadar bi bila ugodna prilika, pobunil. Na ta način so prisilili celo cesarico, da je zapovedala vse te stvari natančno preiskati.

Trenku je bilo to po volji, saj je že sam poprej zahteval pravično preiskavo. Res je Marija Terezija imenovala za sodnika pravičnega in poštenega maršala Kordua.

Le-ta se je šele po dolgotrajni preiskavi uveril, da so vse točke obtožbe večji del izmišljene; včasih da je pač Trenkova četa prekorčila mejo pravega vojaškega reda, in tudi Trenk sam se je včasih preneglil v kaznih proti častnikom; toda v vojnem času se taki prestopki niso smatrali za velike ter so mogli kvečjemu dati povod preiskavi radi kršenja vojaškega reda. Popolnoma neumestno pa se je videlo maršalu, da so za vojsko tako zaslužnega moža preganjali s takimi neosnovanimi tožbami ter ga na ta način zadrževali v vršenju vojaškega poklica.

Da se častniki umirijo, je svetoval maršal Kordua, naj plača Trenk kot nekako odškodnino 12.000 goldinarjev. Trenk pa, ki je bil silno ponosen in nagle jeze, ni hotel plačati niti novčiča. To je imelo zanj usodne posledice.

Že v začetku leta 1746. je šel Trenk zopet v Slavonijo, da uredi svoje domače reči. Njegovi sovražniki pa so porabili to njegovo odsotnost ter ga iz nova zatožili na Dunaju, češ, da je odpeljal pri tej priliki ogromne zaklade na svoje grajščine v Slavoniji, kjer se lahko upre Avstriji sami. Toda Trenk jih je pobil s tem, da je nabral iz nova 600 pandurjev za vojsko, ki je bila takrat v Belgiji, ter jih odpeljal sam na novo bojišče, kjer se je združil z ostalo svojo četo. Trenk je s to svojo četo vojeval od meseca malega travna pa do konca listopada. Kakor v poprejšnjih bojih, tako so se Trenkovi pandurji odlikovali tudi zdaj; a ko se je povrnil Trenk na Dunaj, je predal zapovedništvo svojemu podpolkovniku. Svoje verne čete ni Trenk od tega časa nič več videl, četudi je ostala na bojišču pod njegovim imenom do konca vojne do leta 1748., ko se je sklénil mir v Ahenu.

Konec meseca listopada je prišel Trenk z Nizozemskega na Dunaj, da se opraviči proti tožbam, katere so bili obnovili njegovi

sovražniki in sicer ne brez uspeha, kar se je kmalu pokazalo. Ko je hotel namreč Trenk nekega dne od doma, ga zaustavi cesarski častnik ter mu sporoči, da je dobil po višji zapovedi hišni zapor. Častnik na vprašanje Trenkovo ni vedel povedati pravega vzroka. Trenk izprevidi, da bi bil vsakršen odpor brezuspešen, ter reče: »Rad se uklonim volji cesarice, ki mi more zapovedati, kakor hoče; toda neizmerno mi je žal, da se mi tako plačuje za mojo dolgo in verno službo; vendar pa naj zmaga moja stanovitnost nad zavistjo, in jaz bodem tako pokoren, kakor sem v vsem nedolžen!«

Toda Trenku ni bilo obstanka med štirimi stenami; zavest, da trpi po nedolžnem, ga je tako silno razburila, da se je ustavil celo zapovedi cesarice svoje. Dal je zapreči najlepši voz ter se odpeljal v gledališče, kjer je prisostvovala predstavi tudi cesarica sama. Že to je bilo presmelo, a še hujše je bilo, kar se je zgodilo v gledališču. Tukaj zagleda Trenk v sosednji loži nekega grofa in nekega častnika, ki sta bila njegova najhujša sovražnika in glavna tožnika. Ves besen skoči v ložo, pograbi grofa za prsi ter ga hoče vreči v pritličje. Grof potegne meč, toda Trenk ga prestreže ter se pri tem hudo poreže. Hitro priskoči straža ter reši grofa nevarnosti, Trenka pa pusti domov. Toda pred Trenkovim stanovanjem je bila odslej nameščena vojaška straža, ki mu je branila prosti izhod.

Vsa ta stvar je prišla pred vojaško sodišče, pri katerem je bil imenovan za predsednika Trenkov največji neprijatelj; le-temu so izročili tudi upravo vsega Trenkovega imetja. Le-ta sovražnik Trenkov je v tem ugodnem položaju začel misliti, kako bi popolnoma ugonobil svojega nasprotnika. Poskrbel je radi tega, da se izpremeni vsa obtožba proti Trenku v kazensko pravdo, kajti na ta način bi imel od vsega največ koristi. In zares je zavlačeval pravdo skozi celih petnajst mesecev. Po časopisih je pozval vse osebe, ki bi imele tožiti Trenka radi kakršne koli stvarce, ali pa pričati proti njemu, naj se zglasijo pri vojaškem sodišču. Vsakemu je obljubil za vsaki dan odškodnine pet cekinov. Lahko si torej mislimo, da se je našlo dovolj takih ljudi — slednjič do 54 — ki se niso bali niti krive prisege.

Trenkovo imetje se je na tak način precej zmanjšalo. Koliko premoženja imetka je bilo na Trenkovih posestvih v Slavoniji, zvemo iz spominov stričnika našega Trenka; oče Franciška Trenka je namreč odredil v svoji oporoki, da bode ta stričnik Friderik glavni dedič vsega imetja, ako umre Francišek brez potomcev, in zategadelj se je ta stričnik Friderik za stvar zanimal in sledeče napisal:

»Pečenka (t. j. Trenkova imovina) je bila mastna, ne toliko radi posestev, kolikor radi dragocenosti, ki so bile tukaj nakopičene. Moj stričnik je poslal z Bavarskega, iz Alzacije in Šleske nekoliko z blagom natovorjenih ladij v Slavonijo. Bilo je pa med plenom mnogo platna, zlata in srebra v celih šibah. Posebno je bila znamenita zbirka pušk, sedel in srebrno namizje cesarja Karola VII.; tudi veliko srebrno namizje kralja Friderika II. je bilo vmes. Trdijo, da so ti zakladi bili več vredni, nego vsa Trenkova posestva po Slavoniji. Pravil mi je pred nedavnim časom častitljiv vojak, znamenit general, da so odpeljali iz Trenkove grajščine v Mihaljevcih več težkih voz srebra in dragocenosti; to sta mu pripovedovala dva pandurja, ki sta bila Trenkova zaupnika in čuvaja njegovih zakladov. Vsaki je vzel, ko se je po gradu plenilo, po eno škatljico biserjev, iz z njimi sta pobegnila na Turško ter postala tamkaj imovita trgovca. Drugi so odpeljali krasne konje, celo govejo živino so zaplenili po pristavah. V orožnici je bilo več nego 3000 najdragocenejših pušk. Trenk sam se je izjavil, da je nabral po raznih tvornicah v Šleziji platna v vrednosti čez 50.000 goldinarjev ter ga odpravil v Slavonijo v zabojih. — Iz kratka: vse so pokradli, razvlekli, odpeljali in poplenili. Ko se je imelo po cesarski zapovedi pripeljati na Dunaj vse premično blago Trenkovo za glavnega dediča, so se našle le še malenkosti, med drugim dve pruski puški, katerih ne bil hotel nihče, tudi ako bi mu ju bil ponudil zastonj . . .«

Trenkova pravda se je razvijala prav počasi, stroški pa so strahovito naglo rasli; v štirih mesecih se je zaračunilo že 15.000 goldinarjev na stroške Trenkove imovine. Največjo pozornost pa sta vzbudili dve točki obtožbe, namreč da je Trenk izpustil Friderika II., ujetega pri Zoravi, in da se je namerjal v Slavoniji pobuniti proti cesarskemu dvoru. Proti prvi trditvi je svedočil sam glavni vojaški zapovednik princ Karol s svojim izpričevalom, proti drugi pa je pričala priznana neomejena vdanost Trenkova do cesarske rodovine, izkazana ves čas njegovega vojaškega delovanja.

Pri desetem zaslišavanju so oponesli Trenku, češ, da je največ on kriv, da so cesarski izgubili bitko pri Zoravi. Zastonj se je Trenk pozival na izpričevalo, katero je bil o tej stvari poslal glavni vojaški zapovednik Karol na odločilno mesto; dokazoval je brez uspeha, da je bil kriv pobočnik glavnega zapovednika, ker je bil prekasno prišel z zapovedjo v njegov tabor — vse to ni bilo dovolj predsedniku sodišča, ki se je predrznil celo objaviti, da je to izpričevalo bržkone nepristno, in da sposobnosti princa Karola kot glavnega zapovednika

niso bile nič kaj posebno odlične. To sumničenje pa je bilo Trenku že preveč — zdajci zgrabi generala za prsi, ga vzdigne visoko kvišku ter bi ga bil gotovo vrgel skozi okno iz četrtega nadstropja na ulico, da ni prihitela straža v dvorano ter rešila generala iz rok Trenkovih.

Ta dogodek je položaj nesrečnega Trenka še posebno pohujšal; precej so ga uklenjenega odpeljali v njegovo stanovanje, odtod pa o polnoči v orožnico in potem v vojaško kaznilnico; pred ozko temnico pa so postavili oboroženo stražo. Kmalu potem so mu roke in noge navzkriž sklenili. To kazen je moral trpeti v največji vročini celih 15 dni, niti mu niso dovolili, da se preobleče; šele ko mu je začela v bitki pri Kolinu ranjena noga otekati, so mu sneli z nje verige. — Navzlic svojemu groznemu položaju pa je pisal Trenk, ki ni veroval nič več v pravičnost človeštva, svoje spomine.

(Konec prihodnjič.)

Mara Rendića.

Črtica iz Bosne. Napisal R. Perušek.

(Konec.)

VIII.

Komu naj bi se bila tedaj v svoji stiski zatekla? Da pri tujcih in inovercih ne najde ljudi, ki bi se zanimali za »lahkomiselno deklino«, kakor so jo najmilejše imenovali, in če pa ji robatejša imena dajali, to ji je bilo jasno. Tako se ji tudi pri sovernikih ni bilo nadejati sočutja po prizorih, ki so se vršili pri mitropolitu, in po strogih nazorih, katere je gojilo pravoslavno občinstvo o takih stvareh.

Mara in Savka sta dolgo premišljevali svoj položaj, ko jima pride pomočnik, kakor »deus ex machina«. To je bil njen nekdanji skrbnik, stari čišmar Vuković.

Nekega dne je stopil v sobo ter stal pred presenečeno Maro, ki je obledela in zopet zardela ter bila v vedni zadregi. Vuković, kateremu so se jasno poznali sledovi pijanstva — krvave oči, nemirni pogled, zabuhlo lice — in ki je zaudarjal po rakiji, je dejal:

»Nič se me ne straši! Nisem prišel, od tebe česa zahtevat. Čeprav imam raztrgano suktnjo in umazano perilo, nisem prišel prosit, da me ti podpiraš. Jaz vem, kako je s teboj. In da vidiš, kako sem bil vedno dober varuh, ti stavljam to-le ponudbo: »Pojdi zopet k meni

Molil je in molil . . .

Spoznal je, da še sveti v temno noč našega življenja svetla zvezda. In le oni, ki hočejo zreti v to zvezdo, ki ravnajo po njej svojega življenja čolnič, se morejo rešiti iz kalnih, besnečih in grozečih valov, ki pljuskuje z neznano, besno močjo ob te trhle, slabe čolničke . . .

In zdravnik je zaupljivo dvigal oči proti temotnemu, svinčeno-sivemu nebu.

Šepetal je polagoma in s tihim, mehkim glasom;

»Evelina — odpuščam ti!« —

Po koščenem, v življenja resnih, težkih bojih izmučenem obrazu sta mu polagoma polzeli dve debeli, svetli solzi ter mu kanili v sivo, dolgo brado . . .

Frančišek baron Trenk, vodja pandurjev.

Spisal Ivan Steklasa.

6. Trenkova pravda, obsodba in smrt.

(Konec.)

Sovražniki Trenkovi so bili prepričani, da bodo le tedaj varni, če ga pokončajo popolnoma, bodisi da ga obsodijo na smrt, ali pa na dosmrtno temnico. Uspeli so s prvim predlogom, kajti vojaško sodišče ga je obsodilo na smrt; obsodbo je imela potrditi le še cesarica. —

Kakor blisk se je raznesel glas po Dunaju, da bodo ustrelili Trenka na Novem trgu ob 11 zvečer. Vse je bilo pokoncu. V predmestju, skozi katero so imeli voditi obsojenca, so najemali radovedneži okna celo po 3 cekine. Gotovo se je bilo zbralo do 20.000 ljudi, ki so čakali dolgo časa zastoj Trenkove smrti. — Trenk je imel še vedno močne prijatelje in zagovornike, zatorej mu ni bilo treba iti na morišče. To se je pa tako-le zgodilo.

Predsednik vojaškega sodišča je hotel uporabiti ugoden trenotek, da pridobi cesarico za smrtni odlok največjega svojega sovražnika. Ko sta imela oditi na lov cesar Frančišek I. in princ Karol, tedaj se je namenil predati cesarici smrtno obsodbo v podpis. Namero predsednikovo pa je nekdo ovadil ter cesarico na tanko poučil o tem sramotnem ravnanju sodnika, ki bi moral biti nepristranski v vsakem

pogledu. Lov se zategadelj ni napovedal. Predsednik pa je hitel, v svesti si zmage, na dvor ter sporočil cesarici, kako se je iztekla pravda ter izrekla smrtna obsodba z večino glasov. Potem je cesarici prav živo prigovarjal, naj podpiše obsodbo. Toda kako je bil presenečen, ko ga je cesarica zavrnila z vso odločnostjo ter ga prav nemilostljivo od-slovila. Kmalu potem je bil predsednik odstavljen ne le kot sodnik, ampak tudi kot upravitelj Trenkovega posestva, ker je zlorabil svojo oblast ter se pri tem poslu sam obogatil na stroške tujega imetka.

Vsa ta stvar pa s tem še ni bila rešena, temveč cesarica je zapovedala, da se ima vsa pravda proti Trenku iznovič pregledati, Trenka pa ukaže iz nedostojnega zapora med razbojniki, brez težkih okov odpeljati v orožnico, kjer je dobil za stanovanje štiri sobe ter mnogo drugih udobnosti; stražo pri Trenku je odslej obavljal častnik. Dovolili so Trenku tudi zagovornika, ki ga je imel braniti v njegovi pravdi, in sploh se je začela vsa stvar obračati Trenku na korist.

Ravno v tem času je prišel na Dunaj Trenkov stričnik Friderik; želel je po možnosti pomagati svojemu nesrečnemu sorodniku ter ob enem pozvedeti o premoženju njegovem, ker je on bil pravi dedič vsega premoženja. Najprej je obiskal princa Karola, ker je vedel, da je princ naklonjen Trenku, in da bi ga rad rešil iz temnice. Le-ta mu je razodel, da bi se bila vsa ta pravda že zdavnaj rešila povoljno za Trenka, ko bi le-ta znal uporabiti svoje ogromno premoženje za to, da z njim pomiri najhujše svoje sovražnike. Princ je prav bistro raz-umel ves položaj ter tudi dobro vedel, kako je Trenk sebičen in la-komen; saj je bilo znano, da Trenk ves ta čas, kar je bil zaprt, ni potrošil na dan nič več nego 30 krajcarjev, in vendar je bil milijonar.

Friderik je šel nato k Trenku ter mu očital njegovo skopost, ki je glavni vzrok vseh nepravil, a le z velikim trudom ga je prego-voril, da se je odločil potrošiti del svojega premoženja za mito svojih sovražnikov.

In glej! vsi so odstopili od tožbe, samo eden ne. In ravno ta bi mu moral biti najbolj hvaležen. To je bil sorodnik Trenkov, ki je bil prejel od njega mnogo dobrot ter postal tudi z njegovim posre-dovanjem major; zdaj pa je krivo pričal proti njemu, kar se je točno dokazalo dve leti po smrti Trenkovi.

Ta sorodnik je namreč trdil, da ga je hotel Trenk od polka odstraniti samo zato, da se ne bi zvedelo, kako je on ukradel z nekim tovarišem iz polkovne blagajnice 84.000 goldinarjev. In ravno ta tožba, katero je tožnik potrdil s prisego, je bila kriva, da je izgubil Trenk vso milost cesaričino ter bil naposled — obsojen. Četudi se je Trenk

trudil na vse načine, da bi dokazal, da je ta trditev lažna, in čeravno ga je njegov branitelj zagovarjal vrlo spretno, vendarle ni uspela obramba. Toda Trenk je bil sam največ kriv. Vznemiril je namreč zopet svoje sovražnike s tem, da je dal tiskati svoj životopis, v katerem je ostro šibal svoje sovražnike in tožnike ter se jim silno grozil, ako pride iz temnice. Pa tudi njegova prevelika skopost je bila kriva, da se je tožba zanj nepovoljno izšla. Trenk namreč ni hotel izplačati svojemu branitelju cele obljubljenе nagrade, nego mu je ponudil mesto 200 le 100 cekinov, češ, da še ni izročil glavnega obrambnega spisa. To je branitelja tako užalilo, da je Trenka prepustil svoji usodi, ter prestopil celo k Trenkovim sovražnikom. Le-ti so ga seveda z največjim veseljem sprejeli, in res jim je izdal najskrivnejše tajne svojega dosedanjega varovanca. — Zdaj je zapustil Trenka tudi njegov mogočni zavetnik princ Karol; tudi njegov stričnik Friderik je izgubil vsako nado, da bi ga mogel še rešiti.

Tem huje pa so delali njegovi sovražniki, da ga ugonobe čim preje. Zakaj je Trenka zapustil tudi njegov stričnik Friderik, se vidi iz spominov, katere je le-ta zapisal o tem dogodku. On pravi: »Brž ko sem prispel na Dunaj, me je odpeljal mojega sorodnika zastopnik k cesarju in princu Karolu. Oba sta dobro poznala Trenkove zasluge, pa tudi hudobne nakane njegovih sovražnikov. Dozvoljeno mi je bilo takoj, da posetim Trenka; ob enem sta me oba bodrila, naj mu pomorem po možnosti. Cesar mi je celo zapovedal, da poiščem v vsakem slučaju pomoči na dvoru; on sam je nazval Trenkovega sodnika hudobnega človeka. Stvar se je zaobrnila precej na bolje. Tudi cesarici je bilo vse razjasnjeno, in pri presoji prve pravde se je Trenkova nedolžnost popolnoma izkazala; izpričalo se je, da se je pri pravdi, ki je stala celih 27.000 goldinarjev, ravnalo pristransko in krivično, in da je priseglo po krivem 17 častnikov, katere je bil Trenk odpustil iz službe radi nedostojnih činov.«

Friderik Trenk je neumorno sodeloval pri presoji cele pravde ter naletel na take prestopke in krivice, da bi bili morali vzpričo tega zapreti vse vojaške sodnike, ki so sodili Trenka. Tedaj je cesarica sporočila Trenku, naj prosí milosti, in če stori to, ga izpuste precej iz temnice. Toda na to se Trenk ni dal nagovoriti, kajti čutil se je poštenega in nedolžnega. Ta trdovratnost pa ga je upropastila, kajti zdaj so se vzdignili sovražniki iz novič proti njemu.

Stričnik njegov, pa ga je hotel vsekakor rešiti ter mu je svetoval, naj pobegne iz temnice, in ko bode svoboden, naj dokaže cesarici svojo nedolžnost. Trenk je v to privolil, in njegov stričnik Friderik

je vse pripravil, kar je bilo treba, da ga reši iz zapora. Kar Friderika iznenada pokliče k sebi zapovednik dunajskega mesta, maršal grof Königseck, ter mu svetuje, naj zapusti svojega sorodnika, češ, da je le-ta sam izdal vse naklepe o begu.

Friderika je to odkritje popolnoma presenetilo, in ni mogel razumeti, kaj je napotilo Trenka, da je tako ravnal proti svojemu sorodniku, ki se je pošteno trudil, da ga reši propasti. Trenk pa je hotel s tem činom le sebe oprati, češ, da ima čisto vest, in da njemu ni treba natihoma in skrivaj pobegniti, nego se lahko zanaša na svojo pravico in lahko mirno zre v lice svoji usodi. Pri tem pa se ni nič oziral na svojega zvestega sorodnika Friderika, kateremu bi se bilo slabo godilo, ako bi bil vso to stvar upotrebil proti njemu zapovednik Königseck; le-ta pa ga je samo opozoril, naj pusti nehvaležni rešiteljski posel.

Friderik je sklenil vzpričo te nezvestobe za vselej zapustiti svojega sorodnika. Ob enem pa je sporočil princu Karolu o tem nedostojnem ponašanju Trenkovem in tudi o svojem sklepu, da Trenka radi tega prepusti popolnoma usodi. Princ Karol pa je tudi še zdaj pregovoril Friderika, naj ga še ne zapusti; in da ga ne bi žalil, naj se ponaša naproti njemu tako, kakor da se ni nič zgodilo.

Toda Trenk je vstal svojemu stričniku nezahvalen; ni ga mogel trpeti iz gole zavidnosti, češ, da bi utegnil on njega naslediti na njegovih posestvih. Ta zavidnost mu ni dala miru, in neprenehoma je ugibal, na kakšen način bi ga mogel odstraniti. Izmislil si je grdo osnovo; nagovoril je namreč nekoliko častnikov, da ga napadejo, ko je nekega večera kasno odhajal iz orožnice. Častniki so nalašč povzročili prepir, in Friderik se je moral bití z njimi; vendar jih je vse srečno premagal. Radi tega pa je moral pobegniti z Dunaja ter se skriti v neki samostan. Kesneje je prišel zopet na Dunaj, in tukaj mu je povedal eden izmed omenjenih častnikov, da jih je najel Trenk sam za napad. Zdaj seveda Frideriku ni bilo več obstanka na Dunaju, kjer je bil izgubil skoraj svojo glavo radi nehvaležnega sorodnika. — Še pred odhodom so ga sovražniki Trenkovi kar obsuli ter tiščali vanj, naj jim izda skrivnosti, katere je bil zvedel pri obnovljeni preiskavi. Toda poštenjak Friderik ni hotel povračati hudega s hudim, temveč je skrivaj zbežal z Dunaja.

Še v oporoki se je pokazal Trenk hudega protivnika sorodniku Frideriku; od glavnega svojega dediča — in ta je bil baš Friderik — je namreč zahteval, da mora sprejeti katoliško vero in stopiti v avstrijsko službo. In malo pred svojo smrtjo se je izrazil Trenk naproti

zapovedniku baronu Kotolinskemu glede nasledstva: »Zdaj vesel umrjem, ker vem, da se bode Friderik jezil še po moji smrti, in da bode radi moje dediščine še prav nesrečen.« — In tako je tudi bilo; Friderik Trenk je imel po smrti svojega sorodnika 63 manjših pravn, katere je dognal na svoje stroške, pri tem pa izgubil tudi vso dediščino. —

Frančišek Trenk je bil od tega časa, ko ga je zapustil Friderik, popolnoma osamljen, brez vsakega prijatelja, in njegovim mnogoštevilnim sovražnikom zdaj ni bilo težko, ga popolnoma ugonobiti. In res je bil dne 20. velikega srpana l. 1748. obsojen na dosmrtni zapor v državni temnici na Spielbergu poleg Brna; s posestvi njegovimi sta upravljala dva njegova prijatelja, ki ju je imenoval sam, le točen račun in poročilo sta mu morala položiti vsako leto.

Trenk je bil sicer sam prepričan, da se konča pravda zanj neugodno, ker so ga bili zapustili vsi njegovi prijatelji, vendar pa se ni nadejal, da ga zadene tako huda kazen. Silno ga je presenetila stroga obsodba, vendar pa se je na vso moč premagoval, samo da se ne bi njegovi sovražniki še bolj radovali njegove nesreče. Šele v Spielbergu je popolnoma obnemogel, in huda vročica ga je položila na postelj. Vendar pa je kmalu ozdravel.

Bolan se je dogovoril Trenk z mladim zdravnikom, da pobegne iz temnice; pridobila sta za ta naklep tudi nekega častnika. — Ravno takrat se je bilo razglasilo po Brnu in Dunaju, da je Trenk umrl v zaporu; pandurji so peli že žalostinke za svojim nekdanjim priljubljenim zapovednikom. To zgodo so hoteli Trenk, zdravnik in častnik porabiti; po njih osnovi naj bi Trenk navidezno umrl. Res je le-ta legel v krsto, v katero je bila napravljena velika luknja, da je lahko dihal; toda poleg vse svoje drzovitosti se je močno bal, da ga ne bi živega pokopali.

Prišel je dan pogreba, in krsto so zabili ter jo v mraku — kakor je bila tačas navada — odnesli po stopnicah in položili na voz, ki je stal že pripravljen pred vrati. Tako se je odpeljala krsta z dozdevnim mrličem na neko oddaljeno pokopališče; spremljevala sta voz le omenjeni častnik in verni sluga Trenkov. Srečno so prispeli do pokopališča, in ondu je v bližini že čakal mladi zdravnik z vozom, da Trenka, bržko izide iz krste, odpravi v Holandijo.

Častnik je že komaj čakal, da odbije krsto ter pomore Trenku vstati; voznika in slugo je odpravil s tem, da ju je poslal po ljudi, ki bi jim pomagali Trenka pokopati. Zdajci se loti častnik posla, odpre pokrov, poda Trenku roko, da ga dvigne iz krste — kar pristopi četa vojakov k vozu; le-ti sicer Trenku pomagajo iz krste, toda

ga odpeljejo zopet nazaj na Spielberg. — Častnik pa je vendar ušel ter se odpeljal z zdravnikom vred.

Iz vsega tega dógodka se vidi, da so bili Treškovi sovražniki vrlo oprezni ter so na jetnika pazili tudi, ko je bil na Spielbergu; kajti slabo bi se jim bilo godilo, ako bi se bil Trenk osvobodil. Ko se je torej raznesel glas, da je Trenk umrl, niso hoteli tega verjeti, nego so še strože pazili, kaj se godi v temnici. Tako so vedeli ves načrt, a Trenka zgrabili šele tedaj, ko je mislil, da je že prost.

Dve leti je potem prebil Trenk v temnici. Že meseca kimavca leta 1749. je uredil vse svoje posvetne reči ter se začel resnobno pripravljati za smrt. — Tri dni pred smrtjo, ko je bil še popolnoma zdrav, je sporočil zapovedniku trdnjavskega, da želi poslati svojega izpovednika na Dunaj radi nekih važnih stvari, kajti približuje se konec njegovega življenja; sv. Frančišek Serafinski, njegov patron, da se mu je prikazal ter mu sporočil, da ga reši iz te doline solz in nadlog dne 4. vinotoka ter ga odpelje s seboj v večno življenje. Zapovednik je privolil, in Trenk je nemudoma odpravil kapucinca na Dunaj.

Drugi dan je Trenk izjavil pred ljudmi, s katerimi mu je bilo občevati: »Hvala Bogu! Zdaj je tudi moje potovanje dovršeno; moj izpovednik je namreč mrtev ter se mi je že prikazal.« In zares se je drugi dan sporočilo, da je omenjeni kapucin umrl med potjo na Dunaj.

Kmalu potem je sklical Trenk v svojo temnico vse častnike brnske posadke; sprejel jih je, oblečen v kapucinsko kuto in ostrižen kakor menih, ter je opravil izpoved javno pred vsemi. Potem jih je nagovoril z dolgim govorom ter jim priporočal pobožnost in preziranje vsega posvetnega. Izkazal se je sploh popolnoma skrušenega. Za spas svoje duše je ustanovil nad svojim grobom kapelico ter več večnih maš v kapucinski cerkvi ¹⁾ v Brnu; samostanu kapucinskemu je zapustil v to svrho 6000 goldinarjev. Slednjič je objel vsakega ter se poslovil od vseh po redu.

Dne 4. vinotoka ob enajstih dopoldne je vzel v roke uro ter rekel: »Hvala Bogu! zadnja ura se bliža.« Potem je sedel za mizo, si podprl glavo z rokami, zatisnil oči in začel moliti. Malo pred poldne mu pobledí leva stran lica, in ko je odbila dvanajsta ura, se ni nič več ganil. Prisotniki so ga nagovorili, toda on je le molčal; bil je res — mrtev . . .

Tako je skončal življenje Frančišek Trenk v 39. letu svoje starosti. Bil je pravi čudak v celem svojem burnem življenju in kot

¹⁾ Ondukaj počiva še dandanes.

Op. pis.

takega se je pokazal tudi za svoje smrti. Ni se potemtakem čuditi, da se je kmalu raznesel glas, da ga je za dokaz njegove nedolžnosti odpeljal sv. Frančišek Serafinski v nebesa, kjer mu je bil pripravil mesto že njegov izpovednik; in nekateri ljudje so ga začeli smatrati za mučenika. Drugi pa — med njimi zlasti sorodnik Friderik — so naravnost trdili, da je Trenk še pred svojo smrtjo svet slepil s tem svojim ponašanjem; obdolžili so ga, da je zastupil svojega izpovednika in sebe s takim strupom, o katerem je mogel na tanko presoditi, koliko se ga mora vzeti, da se umre o napovedanem času.

Ženitna ponudba.

Spisal Premec.

(Konec.)

VI.

Pa nikar se predolgo ne ustavlja! Saj veš, da posel skrbne gospodinje je, da se drži doma. Malyjevi so pa tudi tako prevzetni, da ni preveč občevati z njimi.«
Tako je dejala tašča Vikici, ko je ta stopala pozno popoldne nizdoli po stopnicah, da poseti Malyjevko. Toda Vikica je ni poslušala; vesela je bila, da je zopet prosta, zopet enkrat sama. Razvedrilo se ji je lice, ko je stopala po prašnih trških ulicah.

Malyjevka jo je že dolgo pričakovala. Vedla jo je takoj v svoj mali, bogato in tudi dosti okusno opremljeni budoar; skozi težke preproge je jedva uhajala solnčna luč v ta prostor, v katerem je bil večni polumrak.

Kmalu se je razvil med njima živahen razgovor. Preteklo je bilo že nekoliko let, odkar sta bili zapustili skupno samostansko šolo. Ker sta bili enakih let in podobnih značajev, ju je v samostanu kmalu združila vez najintimnejšega prijateljstva; druga ni mogla biti brez druge, in ko sta se razhajali, se skoro nista mogli utolažiti. Dopisovali sta si še dolgo potem, a moj Bog, na svetu mine vse, vsakdo ima svoje skrbi, vsakdo svoja opravila, in tako se sčasoma pozabijo tudi najboljši prijatelji. Tudi med Vikico in Malyjevko so prihajala pisma vedno redkejša, dokler niso prenehala popolnoma.